

II. JÁNOS PÁL PÁPA

MULIERIS
DIGNITATEM

II. JÁNOS PÁL PÁPA

MULIERIS DIGNITATEM

*kezdetű Apostoli levele
a nő méltóságáról és hivatásáról
a Mária-év alkalmából*

AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1989

FORDÍTOTTA:
DR. KISS LÁSZLÓ

*Tisztelendő testvérek, szeretett fivérek
és nővérek, köszöntés és apostoli áldás!*

I.

BEVEZETÉS

AZ IDŐK JELE

1. A nő méltósága és hivatása — az emberi és keresztény gondolkodás állandó tárgya — az utóbbi években igen nagy jelentőségű lett. Ezt igazolják többek között *az egyházi tanítóhivatal nyilatkozatai*, amelyek a *II. Vatikáni zsinat* különböző okmányaiban ismételten megtalálhatók, amelyet megerősít zárónyilatkozata: „Közeledik az óra, sőt az óra már itt is van, amelyben a nő hivatása teljesen feltárul, az óra, amelyben a nő a társadalomban eddig soha el nem ért befolyásra, kisugárzásra tesz szert. Ezért abban az időben, amelyben az emberiség olyan mélyreható változáson megy át, az evangélium szellemétől áthatott nők hatékonyan segíthetnek az emberiségnek, hogy a széthullást elkerülje.¹

Ezek a szavak tömören összefoglalják azt az üzenetet, amelyet a zsinat tanítása már kifejezett, elsősorban a *Gaudium et Spes* pasztorális konstitúcióban² és a laikusok apostol-

kodásáról szóló *Apostolicam actuositatem* dekrétumban.³

Ilyen állásfoglalással már a zsinat előtti időkben is találkozunk, például XII. Pius pápa több beszédében⁴ és XIII. János *Pacem in Terris* enciklikájában.⁵ A zsinat után elődöm, VI. Pál „az idők jelének” jelentőségét kifejezésre juttatta, amikor az „Egyház doktora” rangra emelte Jézusról nevezett Szent Terézt és Sziénai Szent Katalint,⁶ sőt a püspöki szinodus megkeresésére 1971-től külön Kommissziót állított fel, amelynek célja korunk problémáinak kutatása és ebben az összefüggésben „*a nő valódi méltóságának és felelősségének hatékony továbbfejlesztése*”.⁷ VI. Pál egyik beszédében többek között ezt mondotta: „A keresztény vallásban ugyanis, sokkal inkább, mint bármely másokban, a nőnek már kezdettől fogva sajátos méltóságú helyzete van, erről az Újszövetség nem kevés és nem jelentéktelen módon tanúskodik (...); nyilvánvalóan kitűnik, hogy a nő a kereszténység struktúrájának élő és hatékony tagjává tétetett olyan magas fokon, hogy talán még ki sem bontakozhattak mind a benne rejlő képességek”.⁸

A legutóbbi püspöki szinodus (1987 októberében) tárgyalta „a laikusok meghívását és küldetését az egyházban és a világban, húsz esztendővel a II. Vatikáni zsinat után”. A szinodus atyái újólá foglalkoztak a nő méltóságával és hivatásával. Többek között

kérték azoknak az antropológiai és teológiai alapkérdéseknek mélyebb elemzését, amelyek szükségesek azoknak a problémáknak megoldásához, amelyek az emberlétnek mint férfinak és nőnek jelentőségére és méltóságára vonatkoznak. Arról van szó, hogy szeretnék megérteni a Teremtő elhatározásának alapját és következményeit, amely szerint az ember mindig csak mint nő vagy férfi létezik. Csak ezeknek az alapvető kérdéseknek ismeretében, amelyek mélyen tudják értelmezni a nő méltóságát és hivatását, lehet egyáltalán a nő tevőleges helyét meghatározni az egyházban és a társadalomban.

Mindezekkel szeretnék foglalkozni ebben a dokumentumban. A szinodus utáni apostoli irat, amely ezután kerül nyilvánosságra, lelkipásztori jellegű javaslatokat fog előterjeszteni a nő helyzetéről az egyházban és a társadalomban. Ehhez fognak csatlakozni a szinodusi atyák, akik miután mindezeket megfontolták, meghallgatva a laikus hallgatók — *férfiak és nők* — véleményét, akik a különböző világrészek részegyházaiból sereglettek össze.

A MÁRIA-ÉV

2. Az utolsó szinodus *a Mária-év folyamán* ülésezett és ez új lendületet adott ennek a témának a tárgyalására, miként az kitűnik a *Redemptoris Mater* enciklikából is.⁹ Ez az

enciklika kifejti és aktualizálja a II. Vatikáni zsinat dogmatikus konstitúciójának, az egyházzól szóló *Lumen Gentium*-nak a VIII. fejezetét. Ennek a fejezetnek különös címe van: *„Isten anyja, a Boldogságos Szűz Mária, Krisztus és az Egyház misztériumában”*. Mária — a Bibliának ez az „asszonya” (vö. *Ter* 3, 15; *Ján* 2, 4; 19, 26) — a legbensőbb módon kapcsolódik Jézus üdvözítő misztériumához, és ezért sajátos módon jelen van az egyház misztériumában is. Mert az „egyház Krisztusban mintegy szentsége (...) az Istenel való bensőséges kapcsolatnak és az egész emberi nem egységének”¹⁰, ezért Isten Anyjának eme sajátos jelenléte az egyház misztériumában arra indít, hogy gondoljunk arra *az egyedülálló kapcsolatra, amely ama „asszony” és az egész emberi nem családja között fennáll*. Ez mindenkire vonatkozik, az egész emberi nem minden fiára és leányára, akikben a nemzedékek során megvalósult az emberiségnek az az alapvető öröksége, amely a bibliai „kezdet” misztériumához fűződik: „Isten megteremtette az embert, saját képmására, az Isten képmására teremtette őt, férfinak és nőnek teremtette őket” (*Ter* 1, 27).¹¹

Ez az *emberről, „férfiről és nőről”* szóló örök igazság — amely tapasztalat alapján mindenki előtt nyilvánvaló — egyidejűleg olyan *„misztérium”, amely „csak a megtestesült Ige misztériumában világosodik meg igazán* (...) Krisztus megmutatja az ember-

nek magát az embert, és feltárja előtte nagy-szerű hivatását”, amint azt a zsinat tanítja.¹² Nemde ebben a „megmutatni az embernek magát az embert” meg kell találnunk annak az „asszonynak” sajátos helyét, aki Krisztus anyja volt? *Krisztus üzenete*, amelyet az Evangéliumok tartalmaznak, amelynek háttere az egész Szentírás, az Ó- és Újszövetség, nem tud-e sokat mondani az egyháznak és az emberiségnek a nő méltóságáról és hivatásáról?

Pontosan ez a témája ennek a dokumentumnak, amely jellegénél fogva illeszkedik a Mária-évbe, amikor Krisztus születésének második évezrede a harmadikba fordul. Úgy vélem, hogy ezt a szöveget legjobb lesz egy *elmélkedés* formájában és annak stílusában megírni.

II.

ASSZONY — ISTEN ANYJA (THEOTOKOS)

KÖZÖSSÉG AZ ISTENNEL

3. „Amikor elérkezett az idők teljessége, az Isten elküldte a Fiát, aki asszonytól született.” Ezekkel a szavakkal kapcsolja össze Szent Pál a *Galatákhoz írt levelében* (4, 4) „Isten előre meghatározott” titkának jelentős mozzanatait, teljesedésükben (*Ef* 1, 9). A Fiú,

az Atyával egylényegű Ige, emberként egy asszonytól születik „az idők teljességében”. Ez az esemény adja a kulcspontját az emberiség történetének itt a földön, amelyet üdvtörténetként értelmezhetük. Megjegyzendő, hogy az apostol Krisztus anyját nem Máriaként nevezi meg, hanem így szól róla: „asszony”. Ez megegyezik a protoevangélium szavaival a *Teremtés könyvében* (vö. 3, 15). Pontosan ez az „asszony” van jelen az üdvtörténet középpontjában, amelyet meghatároz az idők teljessége: őbenne és őáltala teljesedett be ez az esemény.

Így kezdődött *a középponti esemény, az üdvtörténet kulcspontja, az Úr pászkája*. Érdeemes ezt az eseményt a legtávolabbi kezdettől szemügyre venni, az emberiség szellemi-vallási történetének szempontjából, ahogyan a világ különböző vallásaiban kifejeződik. A II. Vatikánum szavaira hivatkozunk: „*A különböző vallásoktól feleletet várnak az emberek létük megoldatlan rejtélyeire, amelyek most is, mint régen, mélységesen nyugtalanítják a szívet. Mi az ember? Mi értelme és célja van életünknek? Mi a jó és mi a bűn? Honnét van a szenvedés és mi a célja? Melyik az igazi boldogsághoz vezető út? Mi a halál? Miben áll a halál utáni ítélet és igazságszolgáltatás? Végül pedig, mi az a létünket körülölelő, legvégső, megnevezhetetlen titok, amelyből eredünk és ahová megyünk?*”¹³ „A népeknél a legősibb koroktól fogva napjainkig

megtalálható az, hogy valamiképpen észlelnek egy rejtélyes erőt, amely jelen van a természet folyamataiban és az emberi élet eseményeiben. Olykor még legfelsőbb istenséget, sőt atyát is elismernek.”¹⁴

Ez előtt a tágas háttér előtt, amely feltárja az emberi szellem vágyát Isten keresésében — közben szinte „kitapinthatóan” (vö. *ApCsel* 17, 27) — „az idők teljessége”, amelyről Szent Pál szól levelében, *magának Istennek a válaszát* szemlélteti, azét, „akiben élünk, mozgunk és vagyunk” (vö. *ApCsel* 17, 28). Isten az, aki „több alkalommal és többféle módon szólt őseinkhez a próféták útján. Ebben a végső korszakban a Fia által beszélt hozzánk” (vö. *Zsid* 1, 1–2). Az Atyával egylényegű Fiú küldése, aki emberként „egy asszonytól” született, *a csúcspontja annak a kinyilatkoztatásnak, amelyet Isten az emberi nemnek önmagáról adott.* Ez a kinyilatkoztatás *üdvözítő természetű*, amint azt más helyütt a II. Vatikánum tanítja: „Jóságában és bölcsességében az Isten úgy határozott, hogy kinyilatkoztatja önmagát, és tudtunkra adja akaratának szent titkát (vö. *Ef* 1, 9), amelynek alapján Jézus Krisztus, a megtestesült Ige által a Szentlélekben az Atyához járulnak az emberek és az isteni természetben részesülnek (vö. *Ef* 2, 18; *2 Pt* 1, 4).¹⁵

Az asszony áll ennek az *üdvözítő eseménynek a középpontjában.* A kinyilatkoztatás, melynek révén Isten kinyilvánítja önmagát,

mint kifürkészhetetlen egységet a Háromságban, már a *názáreti hírüladásban* körvonalázódik. „Gyermekeket fogansz, fiút szülsz és Jézusnak fogod elnevezni. Fiad nagy lesz és a Magasságbeli Fiának fogják hívni.” — „Hogyan válik ez valóra, amikor férfit nem ismerek?” „A Szentlélek száll rád s a Magasságbeli ereje borít be árnyékával. Ezért a születendő Szentet is az Isten Fiának fogják hívni (...) mert Istennél semmi sem lehetetlen” (*Lk* 1, 31–37).¹⁶

Kézenfekvő, ha erre az eseményre gondolkunk *Izrael történetének* szemszögéből, a választott nép szemszögéből, amelyből Mária is származott, de nem nehéz erre gondolni bármely útról, amelyen az ember kezdettől keresi a választ alapvető és döntő kérdéseire, amelyek nyomasztják. A názáreti hírüladás nem kezdete-e annak a végleges feleletnek, „*amelyben maga az Isten siet a nyugtalan emberi szívhez*”?¹⁷ Itt nem csupán egy igazság szóbeli kinyilatkoztatásáról, hanem valójában eme válaszban „a testté vált Igéről” van szó (vö. *Jn* 1, 14). *Mária* ilyen módon olyan *közösséget nyert Istennel*, amely minden emberi értelmet felülmúlt. Ez a válasz túlhaladta egész Izrael várakozását, különösen a választott nép leányaiét, akik az ígéretek alapján remélhették, hogy egyikőjük egy napon a Messiás anyjává lesz. Melyikőjük sejtette volna, hogy az ígért Messiás „a Magasságbeli Fia” lesz? Az ószövetségi egyistenhit alapján

ez elképzelhetetlen volt. Egyedül a Szentlélek erejéből, mely beárnyékolta őt, érthette meg Mária, hogy „ami az embernek lehetetlen, az Istennél lehetséges” (vö. *Mk* 10, 27).

THEOTOKOS

4. Az „idők teljessége” így tárta fel az „asszony” rendkívüli méltóságát. Ez a méltóság elsősorban abban nyilvánult meg, hogy *Isten Jézus Krisztusban természetfeletti módon felemelte és magához kapcsolta*. Ez a legfőbb célja minden embernek itt a földön, valamint az örökkévalóságban. Ilyen értelemben „az asszony” példaképe és ősmintája az egész emberi nemnek: *az emberi természet példaképe*, amely sajátja minden emberinek, férfiaknak is, nőknek is. De másrészt a názáreti esemény feltárja az élő Istennel való kapcsolatnak egy olyan formáját, *amely egyedül csak „az asszony” sajátja lehet, tudniillik az anya és fiú kapcsolatát*. A Názáreti Szűz ugyanis Isten anyja lett.

Ezt az igazságot, amelyet a kereszténység kezdettől fogva elfogadott, az Efezusi zsinat (431) ünnepélyesen kihirdette.¹⁸ Ez a zsinat Nestorius tanításával szemben — ki Máriát csupán az ember Jézus anyjának vallotta — kiemelte Szűz Mária anyaságának lényeges jelentését. Az angyali üdvözléskor, amint Mária kimondta a „fiat” választ, fiút fogant, aki

Isten Fia, az Atyával egylényegű. Tehát *valóban Isten anyja, mert az anyaság az egész személyre vonatkozik*, nem csupán a testre, sem pedig az emberi „természetre”. Így a „*Theotokos*” — Istenszülő — név csak az Istennel sajátos kapcsolatban lévő Szűz Máriát illeti meg.

A Theotokos különleges kapcsolata Istennel, amely a minden ember számára ajándékozott természetfeletti elrendelés folytán az Atyához való kapcsolódást (filii in Filio) mindenekfelett valósítja, merő kegyelem és mint ilyen, *a Szentlélek ajándéka*. De egyidejűleg a hitből fakadó válaszával Mária kifejezte szabad elhatározását és teljes személyes, női énjének közreműködését a megtestesülés megvalósulásában. *Mária az ő „fiat”-jával valóságos alanya* lett annak az Istennel való kapcsolatnak, amely a megtestesülés titkában az Atyával egylényegű Igében teljesült. Isten minden művében, amely az ember történetére irányul, mindig ügyel az emberi „én” szabad akaratára. Ez történt Názáretben is az angyali hírüladáskor.

„NÉKI SZOLGÁLNI — URALKODÁST JELENT”

5. Ez az esemény *személyek között* történt: párbeszéd volt. Nem érthetjük meg teljesen, hacsak az angyalnak Máriával folytatott egész beszélgetésébe bele nem foglaljuk az elhang-

zott: „kegyelemmel teljes” üdvözlést. Az egész hírüladási dialógus¹⁹ feltárja az esemény dimenzióját: *a természetfeletti és karizmatikus dimenziót* (kecharitómené). De a kegyelem, azaz Isten természetfeletti cselekedete, sohasem zárja ki a természetet, hanem felemeli és nemesíti. Ezért, az a „kegyelemmel teljes”, amely tekintettel leendő Theotokos voltára csak a Názáreti Születet illeti meg, *egyúttal a teljessége és tökéletessége mindannak*, „ami a nőnek sajátja”, ami „jellegzetesen nőies”. Itt találjuk meg, bizonyos mértékben a csúcspontját és ősmintáját a nő személyes méltóságának.

Amikor Mária a mennyei küldöttnek válaszolva, az ő ”fiat”-ját kimondta, szükségét érezte a „kegyelemmel teljes”, hogy kifejezze a kapott ajándékhoz való hozzáállását és így szólt: „*Én az Úr szolgálóleánya vagyok*” (Lk 1, 38). Ezt a kijelentést nem szabad mély értelmétől sem megfosztani, sem leszűkíteni azzal, hogy mesterségesen kiszakítjuk az esemény teljes összefüggéséből és az Istenről és emberről szóló kinyilatkoztatott igazságból. Az „Úr szolgálóleánya” kifejezésből kitűnik: Mária tudta, hogy ő Isten előtt teljességgel teremtmény. Mégis a „szolgálóleány” szó a hírüladási dialógus végéről bevonul az anya és fia történetének távlatába. Valójában ez a *Fiu*, aki a „Magasságbeli” igaz és egylényegű Fia, gyakran, sőt olykor küldetése csúcspontján kijelenti önmagáról: „Az Emberfia

nem azért jött, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon” (Mk 10, 45).

Jézus mindig tudatában volt annak, hogy ő „az Úr szolgálója” Izaiás próféciaja szerint (vö. Iz 42, 1; 49, 3, 6; 52, 13), melyben megvan az ő messiási küldetésének lényege: annak tudata, hogy ő a világ Megváltója. *Mária* istenanyaságának első pillanatától a Fiával való kapcsolata révén, „akit az Atya küldött a világba, hogy üdvösséget szerezzen a világnak” (Jn 3, 17) *bekapcsolódik Krisztus messiási szolgálatába*.²⁰ Ez az a szolgálat, amely megveti annak az országnak az alapját, amelyben „a szolgálat (...) uralkodást jelent”.²¹ Krisztus, „az Úr Szolgálója” minden ember számára ki fogja nyilvánítani a királyi szolgálat méltóságát, amellyel szorosán kapcsolódik minden ember hivatása.

Így tehát az asszony-Istenanyát szemlélve kezdhethük a legalkalmasabb módon ezt az elmélkedést Mária évében. *Ez a tény meghatározza az elmélkedés lényeges horizontját, amikor a nő méltóságáról és hivatásáról esik szó.* Semmit sem gondolhatunk, szólhatunk vagy tervezhetünk a nő méltóságával és hivatásával kapcsolatban, ha ettől a nézőponttól az értelem, a szív és a cselekedetek elszakadnak. Minden ember méltósága és a néki megfelelő hivatása végső értelmét *az Istennel való kapcsolatból* kapja. Mária — a Biblia Asszonya — a legtökéletesebb példája ennek a méltóságnak és ennek a hivatásnak. Minden

ember, férfi vagy nő, mert Isten képére és hasonlatosságára van teremtve, nem valósíthatja meg önmagát eme képmás és hasonlatosság mértékén kívül.

III.

ISTEN KÉPMÁSA ÉS HASONLATOSSÁGA

A TEREMTÉS KÖNYVE

6. Vissza kell térnünk a bibliai kezdethez, ahol az emberről, mint „Isten képmásáról és hasonlatosságáról” szóló *kinyilatkoztatott igazság minden keresztény antropológia változhatatlan alaptétele.*²² „Isten megteremtette az embert, saját képmására alkotta, férfinak és nőnek teremtette” (*Ter* 1, 27). Ez a rövid szöveg alapvető antropológiai igazságot fejez ki: az ember minden teremtett rend csúcsa a látható világban. Az emberi nem úgy nyerte kezdetét, hogy mint férfi és nő jelent meg a létezők között; ők az összes teremtmények koronái, *férfi és nő egyenlő fokon emberi lények, mindketten Isten képmására teremtve.* Ezt az ember számára olyan lényeges Isten-hasonlóságot a férfi és a nő mint hitvestársak és szülők utódaiknak továbbadják: „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, tölt-

sétek be a földet és vonjátok uralmatok alá” (*Ter* 1, 28). A Teremtő rábízta a föld fölötti uralmat az emberi nemre, minden emberre, minden férfira és minden nőre, akik a közös eredetből nyerték méltóságukat és hivatásukat.

A *Teremtés könyvében* egy másik helyen is megtaláljuk az ember teremtésének leírását — a férfit és a nőt (vö. 2, 18–25) —, erre később visszatérünk. De menten megállapíthatjuk, hogy a bibliai leírásból kitűnik: az ember személyes természetű. *Az ember személy, a férfi és a nő egyaránt*, hiszen a személyes Isten képére és hasonlatosságára lettek teremtve. Az ember azért hasonlít Istenre — másként mint valamennyi élő, nem véve ki azokat, amelyek érzékekkel vannak felruházva —, mert az ember értelmes állat²³ (*animal rationale*). Ennek a sajátosságnak köszönhetően tud a férfi és a nő a látható világ többi teremtménye fölött uralkodni (vö. *Ter* 1, 28).

Az ember teremtésének másik leírásában (vö. *Ter* 2, 18–25) valójában a férfi és különösen a nő teremtéséről szóló igazság fejeződik ki. Ez más, bizonyos értelemben kevésbé világos és — úgy mondhatnók — főként elbeszélő és képszerű; az akkori mítoszok nyelvére emlékeztet. De a két történet között nincs lényeges különbség. A *Teremtés* szövege (2, 18–25) segítséget ad, hogy a *Ter* 1, 27–28 tömör szövegét jól értelmezzük, és

nagy segítséget nyújt, ha a két szöveget együtt olvassuk, segít, hogy *mélyebben értsük meg az alapvető igazságot*, melyet itt tartalmaz *az emberről*, aki Isten képére és hasonlóságára van teremtve mint férfi és mint nő.

A *Teremtés könyvének* leírása szerint (2, 18–25) az asszonyt az Isten a férfi egyik bordájából teremtette és a férfi mellé állította mint egy másik személyt, mint beszélgető társat, mert az őt környező világban az élők között egyedül volt és nem akadt megfelelő „segítője”. Az így megteremtett nőt a férfi menten felismeri mint „húst az ő húsából és csontot az ő csontjából” (vö. *Ter* 2, 23) és ezért „asszornak” nevezi. A Szentírás nyelvén ez lényeges azonosságot fejez ki tekintettel a férfira: 'iš — 'iššah; ezt a mi nyelveink nem tudják így kifejezni. (Asszony — 'iššah' — legyen a neve, mert a férfiból — 'iš — vététt: *Ter* 2, 23.)

A bibliai szöveg elegendő alapot ad, hogy felismerhető legyen a férfi és a nő közötti lényeges egyenlőség az emberi természetet tekintve.²⁴ Mindketten eredetüktől fogva személyek és különböznek mindenben az őket körülvevő élőktől. *Az asszony másik személy a közös emberi természetben.* Kezdetről látták a kettő egységét, és ez számolja fel az eredeti magányosságot, amelyben „az ember semmiféle segítőtársat sem talált, aki hasonló lett volna hozzá” (*Ter* 2, 20). Itt csak a munkában való segítségről volna szó, hogy

uralhassa a földet (vö. *Ter* 1, 28)? Bizonyára az élettársról van itt szó, akihez a férfi mint feleségéhez kapcsolódhat úgy, hogy vele egy test lesz és ezért „apját, anyját elhagyja” (vö. *Ter* 2, 24). A Biblia leírása tehát *a házasság alapításáról* szól, amelyet az Isten a férfi és a nő teremtésével egyidejűleg létesített. Ez nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy a jövőbeni emberi nemzedéknek életet adhassanak, amire a házasság és a hitvesi szeretet természeténél fogva irányul: „Legyetek termékek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá” (*Ter* 1, 28).

SZEMÉLY – KÖZÖSSÉG – AJÁNDÉK

7. Ha a *Teremtés könyvének* teljes leírását végiggondoljuk és azt az istenképiség és hasonlatosság igazságának fényénél értelmezzük (vö. *Ter* 1, 26–27), *jobban megértjük, miben rejlik az embernek* — férfinak és nőnek egyaránt — az a *személyiségi* mivoltja, amelynek erejénél fogva hasonlít Istenre. Minden egyes ember Isten képmása, amelyben értelemmel rendelkező és szabad teremtmény, s képes ezt felismerni és szeretni. Azt is olvassuk továbbá, hogy az ember „egyedül” nem létezhet (vö. *Ter* 2, 18); ő csak „egységként a kettőben”, azaz *egy másik emberi személlyel együtt tud létezni*. Itt kölcsönös vonatkozásról van szó: a férfinak a

nőhöz és a nőnek a férfihoz. Személynek lenni az istenképiség alapján azt jelenti: vonatkozásban létezni, egy másik „én”-nel közösségben. Ez előrejelzi azt a kinyilatkoztatást, amelyben a háromszemélyű egy Isten feltárja önmagát: az élő egységet az Atya, Fiú és Szentlélek közösségében.

A Szentírás könyvei kezdetben erről közvetlenül nem szólnak. Az egész Ószövetség elsősorban Isten egységének és egyedüliségének igazságát nyilatkoztatta ki.

Ebbe az Istenre vonatkozó alapigazságba, Isten benső életének kifürkészhetetlen titkába csak az újszövetségi kinyilatkoztatás ad betekintést. *Isten*, aki Jézus Krisztusban mutatta meg önmagát, *egység a háromságban*, egység a közösségben. Ez derít új fényt az emberben lévő Isten-hasonlatosságra, amelyről a *Teremtés könyve* beszél. Hogy a férfinak és nőnek teremtett ember Isten képmása, nem azt jelenti csupán, hogy közülük bármelyik értelemmel bíró és szabad természete révén hasonlít Istenre. Hanem azt is jelenti, hogy a férfi és a nő, a „kettőnek egységében” közös emberi természettel teremtve, hivatást nyert a szereteten alapuló közös életre, hogy így tükrözze vissza a világban azt a szeretetközösséget, amely Istenben van, amelynek erejében három személy szereti egymást az egyetlen benső isteni élet misztériumában. Atya, Fiú és Szentlélek egy Isten az isteni természet egysége szerint, személyekként léteznek a

kimondhatatlan isteni vonatkozások alapján. Csak ilyen módon érthető meg, hogy Isten önmagában: a szeretet (vö. *1 Jn 4, 16*).

Az istenképiséget és hasonlatosságot a férfiúvá és nővé teremtett emberben (abban az analógiában, amelyet teremtő és teremtmény között megengedhetünk) kifejezi az általános emberi természetben „kettőjük egysége”. Ez a „kettőnek egysége”, a személyek közösségének jele, arra utal, hogy az ember megteremtéséhez hozzátartozik egy bizonyos, az isteni közösséggel (communio) való hasonlóság is. Ez a hasonlatosság hozzátartozik kettőjük, a férfi és a nő személyes létének tulajdonságához és úgy jelenik meg, mint egy feladatra szóló meghívás. Az istenképiségben és hasonlatosságban, amelyet az emberi nem kezdettől fogva magában hord, nyer alapot és kifejezést minden emberi „ethos”.*

Az Ó- és Újszövetség fejezi ki és fejt ki ezt az erkölcsiséget, amelynek csúcsa a *szeretet parancsa*.²⁵

A „kettő egységében” a férfi és a nő kezdettől fogva hivatást kapott nemcsak arra, hogy

* A görög „ethosz” erkölcsöt, szokást, gondolkodást, cselekvésmódot jelent. A keresztény-vallásos világnézet vagy világfelfogáson belül pedig azt az *értékrendet* jelöli, melyben legfőbb érték Isten, valamint az ember üdve. Az „ethosz” tehát az az emberi magatartás, *cselekvési rend*, mellyel a legfőbb értéket akarjuk elérni. (Fordító)

„egymás mellett” vagy „együtt”, hanem arra is, hogy kölcsönösen „*egymásért*” létezzenek.

Így válik világossá az a „segítség”, amelyről a *Ter 2, 18–25* szól: „*Alkotok néki segítőtársat, aki hasonló hozzá*”. A bibliai összefüggésben szabad ezt ilyen módon értelmeznünk: a nő a férfi segítő társa, viszont a nőnek a férfi a segítője, egymást segítik, elsősorban, mert „emberi személyek”; de ez lehetővé teszi számukra, hogy bizonyos mértékben ismét és újólág eszméljenek sajátos embervoltukra, annak mélyebb megértésére és elfogadására. Könnyen érthető — ezen az alapon —: *itt mindkét oldalról jövő segítségről van szó és ugyanakkor kölcsönös segítségről*. Az emberiség személyek közösségét jelenti. A *Genesis (2, 18–25)* szövege azt sugallja, hogy elsősorban és bizonyos mértékben a házasság az alapvető dimenziója ennek a hivatásnak. Mindenesetre nem az egyedüli. Az egész emberiség története itt a földön ennek a hivatásnak a keretében zajlik. Abból az alapelvől, hogy a személyek közösségében „egyik a másikért” létezik, a történelem során kifejlődött, hogy az embervoltban *mi a „férfias” és mi a „nőies”*, ahogyan azt Isten akarta. A bibliai szövegek a *Genesis* útmutatása szerint alkalmat adnak arra, hogy újólág felfedezzük, milyen talajban gyökerezik az emberre vonatkozó igazság; megtaláljuk a szilárd és sérthetetlen talajt az emberi élet oly sok változásában.

Ez az igazság hozzá tartozik az *üdv történethez*. Erről szól a II. Vatikáni Zsinat egyik fontos megállapítása. A *Gaudium et Spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció II. fejezetében, amely az emberek közösségével foglalkozik, ezt olvashatjuk: „Amikor az Úr Jézus azért imádkozik az Atyához, hogy „legyenek ők mindnyájan egyek..., amint mi egyek vagyunk” (Jn 17, 21–22), akkor még nagyobb, eszünkkel fel nem érhető távlatokat nyit meg: *egy bizonyos hasonlóságot* sejtet egyfelől az isteni személyek egysége, másfelől az Isten gyermekeinek igazságban és szeretetben élt egysége között. Ez a hasonlóság rávilágít arra, hogy az ember, ez az egyetlen földi lény, akit nem egy másik teremtmény miatt akart az Isten, teljesen csak akkor találhat önmagára, ha őszintén ajándéku adja önmagát.”²⁶

Ezekkel a szavakkal tárja fel a zsinat az emberről mint férfiról és nőről szóló igazság tömör foglatát, amelyet már a *Teremtés könyvének* fejezetei körvonalaztak: ez a Biblia és a keresztény antropológia fő struktúrája. Az ember — akár férfi, akár nő, a látható világ *egyedüli teremtménye, akit a teremtő Isten „önmagáért akart”, ez az ember: személy. Személynek lenni annyit jelent: az önmegvalósításra törni (a zsinat szövegében: „találhat önmagára”), amely csak azáltal lehetséges, hogy „őszintén adja magát ajándéku”. A személy eme meghatározásának példaképét*

maga az Isten adja, mint Szentháromság, a személyek közössége. Ha azt mondjuk, hogy az ember ennek az Istennek a képére és hasonlatosságára lett teremtve, ez ugyanaz, mintha azt mondanánk: az ember arra van hivatva, hogy „másokért” legyen, hogy „ajándék” legyen.

Ez a meghívás minden embernek szól, férfinak és nőnek egyaránt, amelyet ők sajátos tulajdonságuk szerint oldanak meg. Ha a nő méltóságáról és hivatásáról elmélkedünk, akkor *szükségszerűen ennél az emberi igazságnál kell kezdenünk*. Már a *Teremtés könyve* is látni véli a személyek közötti jegyesi szeretet jellegzetes körvonalait, mint szükségeset, hiszen ezen a területen nyilvánul meg az anyaság és a szüzesség igazsága, mintegy a nő hivatásának két dimenziója, amelyet az isteni kinyilatkoztatás mutat be. Ez a két dimenzió az idők teljességében (vö. *Gal* 4, 4) fejeződik ki a legkiválóbb módon, a názáreti „asszony” alakjában, aki anya és szűz.

A BIBLIA ANTROPOMORF NYELVE

8. Az embernek Isten képére és hasonlatosságára való teremtése, amelyről a Szentírás menten a kezdetén szól, *még egy másik jelentőséggel is bír*. Ez a tény ad kulcsot a bibliai kinyilatkoztatás megértéséhez, amely Isten önközlése. Ha Isten önmagáról szól —

akár a próféták által, akár emberré lett Fia által (vö. *Zsid* 1, 1–2) —, mindig *emberi módon szól*, emberi fogalmakkal és képekkel. Ha ezt a közlési módot bizonyos antropomorfizmus jellemzi, ennek jogosultsága az ember Isten-hasonlóságában rejlik. De ha az embert Isten az ő képére és hasonlatosságára teremtette, akkor *Isten is* „hasonlít az emberre” és ezen a hasonlósági alapon az ember megérti őt. De ugyanakkor a Biblia nyelve eléggé világos ahhoz, hogy megmutassa a hasonlóság és analógia határait. Ha ugyanis a szentírási kinyilatkoztatásban igaz az ember „hasonlósága” Istenhez, ennél *sokkal nagyobb az igazi „nem hasonlóság”*, amely a világmindenséget a Teremtőtől elválasztja.²⁷ Mert Isten saját képmására teremtve az embert, nem szűnt meg „megközelíthetetlen fényben lakozni” (*1 Tim* 6, 16): lényegében „különböző”, „egészen más”.

A hasonlatosság (analógia) határaitól szóló megállapítást, az ember Istennel való hasonlatosságát a bibliai nyelvben akkor is szem előtt kell tartanunk, ha a Szentírásban (különösen az Ószövetségben) olyan *hasonlatokat találunk, amelyek Istennek „férfias” vagy „nőies” jelleget tulajdonítanak*. Az ilyen hasonlatok közvetett módon igazolják, hogy mindkettő, mind a férfi, mind a nő, Isten képmására lett teremtve. Ha akad a Teremtő és a teremtmény között hasonlóság, magától értetődően a Biblia olyan kifejezéseket

használ, amelyek hol „férfias”, hol „nőies” tulajdonságot mutatnak.

Bemutatunk néhány jellegzetes részletet *Izaiás* próféta könyvéből: „Így panaszkodott Sion: „Elhagyott az Úr! Megfeledkezett rólam”. *De megfeledkezhets-e csecsemőjéről az asszony?* És megtagadhatja-e szeretetét méhe szülöttétől? S még ha meg is feledkeznek: én akkor sem feledkezem meg rólad.” (49, 14–15) És másik helyütt: „*Mint* a fiút, akit *az anyja* vigasztal, úgy vigasztallak meg én is titeket; Jeruzsálemben letek vigasztalást!” (*Iz* 66, 13) A *Zsoltárokb*an is előfordul, hogy Istent gondoskodó anyához hasonlítja a zsoltáros: „Megtanítottam hallgatni a lelkem, így békét szereztem neki. Mint anyja ölén a gyermek, úgy pihen bennem a lelkem. Remélj Izrael az Úrban.” (*Zsolt* 131, 2–3) Különböző helyeken Isten szeretetét és gondját népe iránt egy édesanya szeretetéhez és gondjához hasonlítja: *Mint egy anya*, úgy viselte a méhében Isten az emberiséget és különösen az ő kiválasztott népét, fájdalmak közt szülte, táplálta és vigasztalta (vö. *Iz* 42, 14; 46, 3–4). Az Isten szeretetét sok helyen mint egy férj vagy édesapa „férfias szeretetét” (*Oz* 11, 1–4; *Jer* 3, 4–19), másutt mint egy anya „nőies” szeretetét ábrázolják.

A Bibliának Istenről antropomorf módon szóló beszédmódjának jellegzetessége közvetett *utalás* az Isten belső életéhez tartozó *örök nemzés misztériumára*. Ez a nemzés

semmi esetre sem „férfiúi” vagy „női” tulajdonságú. Ez mindenestül és teljesen isteni természetű. Ez a legszigorúbb formában szellemi nemzés, mert „Isten lélek” (Jn 4, 24) minden emberi, „női” vagy „férfiúi” testhez kötött tulajdonság nélkül. Ezért az „*atyaság*” *Istenben egészen isteni természetű*, mentes minden testiségtől, mely az emberi atyaságra jellemző. Ezért szól az Ószövetség Istenről mint atyáról és úgy is fordul hozzá, mint egy atyához. Jézus Krisztus, aki mint Isten egyszülött és vele egylényegű fia, ezzel a megszólítással fordul hozzá: „Abba-Atya” (Mk 14, 36), ezt az igazságot tette evangéliumának középpontjává és minden keresztény könyörgés normájává, rámutatva ennek a természetfeletti és emberfeletti, egészében és teljességében isteni értelmére. Ő szólt mint Fiú, aki az isteni örök nemzés révén az Atyához kapcsolódik, és ő tette ezt, miközben egyúttal és valóságosan Fia volt szűz édesanyjának.

Ha az Örök Ige születéséhez semmiféle emberi tulajdonság sem fűzhető és az isteni atyaság semmiféle „férfiúi” jelleget testi értelemben nem mutat, mégis Istenben kell látnunk az emberek világában *minden nemzés előképét*. Ilyen értelemben olvashatjuk az *Efezusi levélben*: „Ezért meghajtom térdemet az Atya előtt: tőle származik minden atyaság égen és földön.” (3, 14–15) A teremtett világban minden nemzés megtalálja

előképét abban a nemzésben, amely Istenben van, isteni azaz lelki módon. Ehhez a nem teremtett nemzéshez lesz hasonlóvá minden nemzés a teremtett világban. Ezért mindazt, ami az emberi nemzés sajátja, akár férfi, akár női vonalon, azt *emberi „atyaságnak” és „anyaságnak”* nevezzük. Ez önmagában analógiás hasonlóságú az isteni „nemzéssel” az- zal, hogy az isteni nemzés „mindenestül más”: teljes egészében szellemi és természete sze- rint isteni. Az emberiség rendjében ezzel szemben a nemzés a „kettőnek egységéhez” tartozik. Mind a férfi, mind a nő mindketten szülők.

IV.

ÉVA — MÁRIA

A KEZDET ÉS A BŰN

9. „Az Isten jónak alkotta meg az embert, aki azonban története kezdetétől a Gonosz sugal- latára visszaélt szabadságával, szembeszállt Istenével és nélküle akarta elérni célját.”²⁸ Ezekkel a szavakkal emlékezik a legutóbbi zsinat *a bűnről* — főként az első bűnről, az eredendő bűnről — szóló kinyilatkoztatott *igazságról*. A Szentírás kezdete — a világ

teremtése és az ember teremtése a világban — magába foglalja egyúttal az erről a bűnről szóló igazságot is, amelyet az emberi bűn kezdetének is nevezhetünk a földön. Ha a *Teremtés könyvének* leírása formája szerint szimbolikus elbeszélés is, miként az ember férfiúvá és nővé való teremtése (vö. *Ter* 2, 18—25), mégis feltárja azt, amit „a bűn misztériumának”, vagy még teljesebben „a gonosz misztériumának” nevezünk Isten teremtett világában.

Nem szólhatunk „a bűn misztériumáról”, ha nem vesszük tekintetbe az „Isten-kép és -hasonlatosság”-ról szóló igazság teljességét, mely a szentírási antropológia alapja. Ez az igazság az ember teremtését nemcsak úgy mutatja be, mint Isten különleges ajándékát, amely nem csupán alapja és forrása az ember — férfi és nő — lényegbevágó méltóságának a teremtett világban, *hanem mint mindkettő meghívásának kezdetét: legyenek részesei az Isten benső életének*. A kinyilatkoztatás fényében *a teremtés az üdvtörténet kezdete*. Pontosan itt, a kezdetnél lép be a bűn, mint ellenkezés és tagadás.

Paradoxonként állíthatjuk, hogy a *Teremtés könyvében* (3. f) a bűn leírása megerősíti az ember Isten képére és hasonlatosságára vonatkozó igazságot, azt, hogy szabad akarata van, amelynek alapján az ember a jót választhatja, de vissza is élhet vele, Isten akarata ellenére a rosszat választva. A bűn lényege

szerint tagadása annak, amit Isten mint Teremtő az ember számára jelent és visszautasítása annak, amit Isten kezdettől fogva minden időre az ember számára akart. Miután Isten a saját képére és hasonlatosságára megteremtette a férfit és a nőt, meg akarta adni nekik a jó teljességét, azaz a természetfeletti boldogságot, amely az ő életében való részesedésből eredt volna. *Azáltal, hogy az ember vétkezett, visszautasította ezt az ajándékot*, és ugyanakkor ő akart olyan lenni, „mint az Isten, jónak és rossznak tudója” (*Ter* 3, 5), vagyis Teremtőjétől, az Istentől függetlenül, ő akart dönteni jó és rossz felől. Tehát eredetének megvan a maga emberi jellege, amely belső lényege szerint az ember szabad akaratát és valami „ördögít” rejt magában²⁹, amint azt a *Teremtés könyve* kiemeli (3, 1–5). A bűn megtörte az eredeti egységet, amelynek az ember az igazság eredeti állapotában örvendhetett: az Istennel való egységet, aki minden benső személyi egység forrása; megtörte a kölcsönös kapcsolatot férfi és nő között (*communio personarum*) és végül a környezettel, a természettel való egységet is.

A Szentírás a *Teremtés könyvében* (3. f.) úgy írja le az első bűnt, hogy bizonyos módon kiosztja benne a nő és a férfi szerepét. Erre hivatkozik olykor a Biblia egyes helyeken, mint például Szent Pál Timóteushoz írt levelében: „A teremtésben is Ádám volt az első, Éva utána következett; Ádámot nem vezették

félre, de az asszony hagyta, hogy félreve-
zessék, s bűnbe esett.” (1 Tim 2, 13–14) De
kétségtelen, hogy e szereposztástól függetle-
nül a Szentírás elbeszélése szerint *ez az első
bűn az ember bűne volt*, kiket Isten fér-
fiúvá és nővé teremtett. Ez az őszülők bűne
volt, amelyhez kapcsolódik öröklődési jel-
lege is. Ilyen értelemben nevezzük „áteredő
bűnnek”.

*Ezt a bűnt teljes egészében nem érthetjük
meg anélkül, hogy az Isten képére és hason-
latosságára — férfiúvá és nővé — teremtett
ember misztériumát ne idéznénk fel*, amint
azt már ismételten megtettük. Ez a kapcsolat
teszi érthetővé az Istenhez való „nem hason-
lóság” titkát, amely adva van a bűnnel és amely
mint a „rossz” nyilvánul meg a jelen világ
történetében, mint Istenhez való „nem ha-
sonlóság”, hiszen „ő egyedül jó” (vö. Mt 19,
17), ő a jóság teljessége. Ha ez a bűnből
fakadó „nem hasonlóság” Istenhez, ki maga a
szentség, feltetelezi, hogy a „hasonlóság” a
szabadság területén, a szabad akaratban gyö-
kerezik, akkor bizonyosan állíthatjuk: a pon-
tosan *ebből származó „nem hasonlóság”,
amelyet a bűn okozott*, ezért lesz még drá-
maibb és fájdalmasabb. Még hozzá kell ten-
nünk, hogy ez Istent mint Teremtőt és Atyát
érinti és sérti, nyilvánvalóan abban a legben-
sőbb ajándékozó önátadásában, amellyel Is-
ten örök terveiben az ember felé fordul.

De ugyanakkor *az embert is — férfit és nőt — egyaránt érinti a bűn gonoszsága, amelynek ő az elkövetője.* A *Teremtés könyvének* harmadik fejezetében található bibliai szöveg világosan leírja az ember új helyzetét a teremtett világban. Elsősorban bemutatja a verejtékes munkát, amellyel az ember előteremti a megélhetéséhez szükséges javait (vö. *Ter 3, 17–19*), továbbá szól a nagy fájdalomról, amellyel az asszony gyermekét szüli (vö. *Ter 3, 16*). Mindezt végül betetőzi a szükségszerű halál, amely véget vet a földön az ember életének. Ilyen formában az ember mint por „visszatér a földbe, amelyből vétetett”: „porból vagy és visszatérsz a porba” (vö. *Ter 3, 19*).

Ezek a szavak nemzedékről nemzedékre igazolódnak. Ez nem jelenti azt, hogy az *emberben — férfiban és nőben — az Isten képmása és hasonlatossága* a bűn által lerombolódott volna³⁰, de megmutatja, hogy az elhomályosult és bizonyos mértékben el is torzult. A bűn lealacsonyítja az embert, amint azt a II. Vatikáni zsinat említi.³¹ Ha az ember már természeténél fogva mint személy képmása Istennek, akkor az ő nagysága és méltósága az Istenhez való személyes kapcsolódás mértékéhez igazodik, az Istennel való alapvető egységre törekvésben, hiszen ez hozzátartozik a teremtés belső misztériumához. Ez az egység megfelel minden értelemmel bíró teremtmény legmélyebb igazi tulajdonságának. Vonatkozik ez főként az em-

berre, akit Isten kezdettől fogva, a Krisztusban való örök kiválasztás miatt, minden teremtmény fölé emelt a világon: „Krisztusban kiválasztott minket a világ teremtése előtt (...), szeretetből eleve arra rendelt bennünket, hogy Jézus Krisztus által — akarata szerint — gyermekeivé legyünk” (Ef 1, 4–6). A Szentírás tanítása alapján mondhatjuk, hogy ez az eleve kiválasztás minden egyes emberi személyt érint, férfiakat és nőket kivétel nélkül.

URALKODNI FOG RAJTAD

10. A Szentírásban a *Teremtés könyvének* leírása az ember bűnéről egyúttal körvonalazza azt az igazságot, hogyan *zavarta meg ez azt a vonatkozást, amely a férfi és a nő között* eredetileg fennállt, amely megfelelt mindkettőjük személyi méltóságának. Az ember, akár férfi, akár nő, személy, és így „az egyetlen teremtmény, amelyet Isten önmagáért akart itt a földön”; ugyanakkor ez az egyetlen és meg nem ismétlődő teremtmény „nem találhatja meg önmagát, csak akkor, ha őszintén és teljesen átadja önmagát.”³² Itt kezdődött „a személyi közösség”, a „kettő egysége”, amelyben kifejezésre jutott a férfi és a nő személyi méltósága. Ha tehát a szentírási elbeszélésben az asszonyhoz intézett szavakat olvassuk: „*Vágyakozni fogs-*

férjed után, ő azonban uralkodni fog rajtad” (Ter 3, 16), ebben felfedezhetjük a törést és a „kettő egységének” állandó veszélyeztetését, amely ellentmond mindkettőjükben az Isten-hasonlóság méltóságának. Ez a veszélyeztetettség elsősorban a nőre nehezedik. Mert az őszinte önátadást, a másikért való életet felváltja az uralkodás: „Ő uralkodni fog rajtad”. Ez az „uralkodás” jelzi az *alapvető egyenlőség* megzavarását és *gyengítését*, amelyet a férfi és a nő „a kettő egységében” birtokolt. Ez főként a nőt sújtja, mert csak a két személy méltóságából eredő egyenlőség adja a „*communio personarumot*” (a személyek egységes közösségét) és annak folytonosságát. Ha ennek az egységnek sérelme — amely a teremtő Istentől kapott jog és ajándék — a nőt terheli, akkor kisebbíti a férfi méltóságát is. Ez már *mélyen érinti az embert etikai szinten*, amelyet a Teremtő már kezdetben, a teremtéskor mindkettőbe belevéséssel azzal, hogy saját képére és hasonlatosságára alkotta őket.

A *Teremtés könyvének* (3, 16) ez a kijelentése nagyon jelentős és súlyos. Rámutat a férfi és a nő kölcsönös vonatkozására *a házasságban*. Szó van arról a követelményről, amely a jegyesi szeretetből fakad. Ennek következménye, hogy a nő részéről nyújtott őszinte odaadás a férj részéről hasonló és teljes önátadást kapjon viszonzásul. Csak ennek az elvnek az alapján tudják mindketten,

de különösen a nő, a személy méltóságának megfelelő „egységet a kettősségben”, azaz önmagukat megtalálni. A házassági kötelék megköveteli mindkét részről a személynek kijáró tökéletes tiszteletet. *A nő nem lehet a férfi uralmának tárgya és birtoka.* A szentírási szavak az eredendő bűnhöz fűződnek és annak a férfira és nőre vonatkozó következményeiről szólnak. Őket terheli az eredendő bűn természete és magukban hordják állandóan a bűn fullánkját, vagyis annak az erkölcsi rendnek a megsértési hajlamát, amely ellentmond az emberi személy értelmi és erkölcsi méltóságának. Ez a hajlam az apostoli megállapítás szerint *három területen jut kifejezésre*: a szemek és a test kívánságában, valamint az élet kevélységében (vö. 1 Jn 2, 16). A *Teremtés könyvének* idézett szavai mutatják, hogy a bűn fullánkjának ez a hármas vágya miként terheli a férfi és a nő kölcsönös kapcsolatát.

A *Teremtés szavai* közvetlenül a házasságra vonatkoznak, de *érintik a szociális együttélés különböző területeit* és szituációit, ahol a nő hátrányos vagy diszkriminált helyzetbe kerül, csupán azért, mert nő. A teremtés kinyilatkoztatott igazsága, amely a férfira és a nőre vonatkozik, fő érve minden visszaélésnek, amelyek károsak és jogtalanok és az eredendő bűn következményei, amelyet minden ember önmagában hordoz. A Szentírás könyvei különböző helyeken igazolják, hogy *valóban*

léteznek ilyen helyzetek és menten hirdetik a megtérés szükségességét, a gonosztól való megtisztulást és a bűntől való szabadulást. Minden, ami a másikat sérti, ami az embert lealacsonyítja, nemcsak a sértettet érinti, hanem a sértőt is. Ez az isteni kinyilatkoztatás megmásíthatatlan üzenete. Ebben fejeződik ki a szentírási „ethos” teljes valóságában.³³

Napjainkban a „nők joga” az emberi személyek jogának keretében új jelentőséget nyert. Ennek a programnak megvalósításához állandóan és minden szempontból figyelembe kell venni a *Szentírás és az evangélium* igazságát „a kettő egységéről”, azaz figyelniük kell arra a hivatásra és méltóságra, amely a férfi és a nő személyes tulajdonságának eltérő voltából adódik. Ezért a nők jogos tiltakozása az ellen, amit a Biblia szavai kimondanak: „ő uralkodik rajtad” (*Ter* 3, 16), semmiféle módon nem vezethet a nők „férfiasításához”. A nőnek nem szabad — az „uralkodni fog rajtad” elleni szabadulás címén — arra törekednie, hogy a sajátos „nőies tulajdonságai” ellenére speciális férfias vonásokat sajátítson ki. Fennáll az alapos aggodalom, hogy a nő egy ilyen úton nem valósítja meg önmagát, hanem *eltorzítja és elveszíti azt, ami az ő lényegi gazdagságát adja*. Itt rendkívüli gazdagságról van szó. A teremtés történetében, amikor az első ember megpillantotta az akkor teremtett nőt, a csodálkozás és elragadtatás kiáltásával fogadta és ez végigvonul az ember egész földi történetén.

A női mivolt természetadta adományai nem csekélyebbek a férfi adományainál, csupán mások. A nő — miként a férfi is — mint személy, önmegvalósítását, hivatását és méltóságát csak ezen az alapon keresheti, annak a nőiességnek a gazdagságában, amelyet a teremtése napján kapott, sajátos istenképiségeként örökségül. *Csak ezen a módon küzdheti le a bűn örökségét*, amelyet a Szentírás így fejez ki: „Férjed után vágyakozol és ő uralkodni fog rajtad.” Ennek a rossz örökségnek leküzdése minden egyes ember kötelessége nemzedékről nemzedékre, a nőé és a férfié is. Mert valahányszor a férfi felelős a nő hivatásának és méltóságának megsértéséért, a saját hivatása és személyi méltósága ellen cselekszik.

AZ ŐSEVANGÉLIUM (PROTOEVANGÉLIUM)

11. A *Teremtés könyve* tanúsítja a bűnt, amely az ember számára minden rossznak a kútfeje, továbbá ennek következményét, amely minden emberre ránehezült, de egyúttal tartalmazza, *elsőként jelzi a gonoszság, a bűn feletti győzelmet* is. Ezt igazolják a *Ter* 3, 15 szavai, amelyeket „*protoevangéliumnak*” szoktunk nevezni: „Ellenkezést vetek közéd és az asszony közé, a te ivadékod és az ő ivadéka közé. Ő széttiporja fejedet, te meg sarkát veszed célba.” Jelentős, hogy az ezek-

ben a szavakban megígért Megváltó, a világ megmentője az asszonyra tekint. Az ősevangélium először nevezi őt azon személy özányjának, aki majd az emberek Megváltója lesz.³⁴ És ha a megváltás a gonosz elleni küzdelemben, az asszony ivadéka és annak ivadéka között zajlik, aki mint „a hazugság atyja” (*Jn 8, 44*) az emberiség történetében az első bűn szerzője, akkor *ez egyúttal ellenkezés közte és az asszony között is.*

Ezekben a szavakban feltárul az egész kinyilatkoztatás perspektívája, először mint az evangélium előkészítője, majd maga az evangélium. Ebben a pillanatban *az „asszony” név két női alakot kapcsol egybe: Évát és Máriát.*

A protoevangélium szavai az Újszövetség fényénél tekintve egyértelműen fejezik ki a nő küldetését, a Megváltó üdvözítő küzdelmét a gonoszság szerzője ellen, az emberiség történetében.

Éva és Mária szembeállítása a kinyilatkoztatás hitletéteményében ismételten visszatér az atyák, az egyházi írók és a teológusok elmélkedésében.³⁵ Első tekintetre ebből az összevetésből többnyire az ellentét tűnik ki. Éva mint „minden élők anyja” (*Ter 3, 20*) *tanúja a bibliai „kezdetnek”,* amely tartalmazza azt az igazságot, amely szól az embernek Isten képére és hasonlatosságára való teremtéséről és az ősbűnről. Mária az új „kezdetnek” tanúja és az „új teremtményé” (*vö. 2 Kor 5, 17*). Igaz, ő maga mint elsőként

megváltott az emberiség történetében, „új teremtmény”, ő a „kegyelemmel teljes”. Nehéz megérteni, hogy a protoevangélium miért emeli ki ennyire „az asszonyt”, ha nem vesszük tekintetbe, hogy *őbenne kezdődik az Isten új és végérvényes szövetsége az emberiséggel*; Krisztus megváltó vérének szövetsége. Ez a szövetség egy „asszonnyal” kezdődik, a názáreti hírüladáskor. Ez az evangéliumban az abszolút új: az Ószövetségben Isten különböző módon fordult a nőkhöz, mint például Sámuel vagy Sámson anyjához, hogy beavatkozzék népének sorsába; de ha népével szövetségre akart lépni, akkor csak férfiak jöhettek szóba: Noé, Ábrahám, Mózes. Az Újszövetség kezdetén, amely örök és visszavonhatatlan, ott áll az „asszony”: a názáreti Szűz. *Bizonysága* ez annak, hogy „Jézus Krisztusban” „nincs férfi és nő” (Gal 3, 28). Őbenne a férfi és a nő közötti kölcsönös szembenállás — amely az eredendő bűn öröksége — lényegében legyőzött. „Mert mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban” — írja az apostol (Gal 3, 28).

Ezek a szavak tárgyalják a hajdani „kettő egységét”, mely összefügg az ember teremtésével, a férfival és a nővel, kik Isten képei és hasonmásai, s előképei annak a tökéletes személyi közösségnek, amely maga az Isten. Pál szavai azt erősítik meg, hogy az ember megváltásának misztériuma Jézus Krisztusban, Mária fiában, azt ismétli meg és állítja

helyre, ami a teremtés misztériumában a teremtő Isten örök elgondolásának megfelel. Az ember férfiúvá és nővé való teremtésének napján ezért „Isten látta, hogy nagyon jó mindaz, amit alkotott” (*Ter* 1, 31). A *megváltás* bizonyos mértékben *visszaállította azt az eredeti jót*, amely a bűn és annak átöröklése folytán az emberiség történetében lényegesen megroppant.

A protoevangélium „asszonya” be lett kapcsolva a megváltás perspektívájába. Az Éva—Mária kapcsolat így is értelmezhető: Mária magába fogadta és szeretettel átfogta a nő misztériumát, amelynek kezdete Éva volt, „minden élők anyja” (*Ter* 3, 20). Ő mindenekelőtt felvette és magához ölelte Krisztusnak, az „utolsó Ádámnak” misztériumában (vö. *1 Kor* 15, 45) — aki saját személyében magára vette az első Ádám természetét. Az Újszövetség lényege ugyanis abban áll, hogy Isten Fia, aki az Atyával egylényegű, emberré lett: az emberséget felvette az isteni Ige személyének egységébe. Aki a megváltást véghezvitte, egyúttal valóságos ember is.

A világ megváltásának misztériuma megkívánja, hogy *Isten Fia az emberséget Ádám örökségeként vegye fel* és mindenben legyen hasonlónak minden emberhez, „a bűnt kivéve” (*Zsid* 4, 15). Így Ő „megmutatja az embernek magát az embert és feltárja előtte nagyszerű hivatását”, amint azt a II. Vaticánus tanítja.³⁶ Ő bizonyos értelemben segít,

hogy újból felfedezzük, „mi az ember” (vö. *Zsolt* 8, 5).

A keresztény hitletétemény és hitelemzés átadása során nemzedékről nemzedékre száll az *összehasonlítás Ádám és Krisztus között* és ehhez kapcsolódik *Éva és Mária* összevetése. Ha Máriát „új Évaként” írják le, akkor mi lehet ennek az analógiának a mondanivalója? Ez bizonyára sokrétű. Szem előtt kell tartanunk különleges módon azt a jelentését, amely Máriában látja a teljes kinyilatkoztatását annak, amit a Szentírás a „nő” szóval fejez ki: olyan kinyilatkoztatást, amely a megváltás misztériumának megfelel. Mária jelenti — bizonyos értelemben — annak a határnak az átlépését, amelyről a *Teremtés könyve* (3, 16) beszél. Jelenti a visszatérést ahhoz a „kezdethez”, ahol a „nőt” olyannak találjuk, amilyennek a teremtő Isten örök terveiben, a legszentebb Szentháromság ölen elgondolta. *Mária az „új kezdete” a nő méltóságának és hivatásának*, minden nőé, minden egyesé.³⁷

Ennek a titoknak az értelmét különös módon megvilágítják azok a szavak, amelyeket az evangélista Mária szájába ad az angyali üdvözlés után Erzsébetnél tett látogatásakor: „Nagyot tett velem a Hatalmas” (*Lk* 1, 49). Ezek nyilván a fiú fogantatására vonatkoznak, aki a „Magasságbeli Fia” (*Lk* 1, 32) és Isten „Szentje”; de ugyanakkor jelenthetik *a nőies ember volt sajátosságának feltárását*. „*A Hatalmas nagyot tett velem*”: ez *feltárása a női termé-*

szet teljes gazdagságának, teljes személyes dicsérete a nőiességnek, a nő öröktől fogva kapott egész sajátosságának, ahogyan azt Isten akarta, mint magánvaló személyt, ki „őszinte önátadása által” találja meg önmagát.

*Ez a felismerés kapcsolódik Isten gazdag kegyelmi ajándékának világos megértésével. A bűn már a „kezdetnél” megzavarta ezt a tudatot, valamilyen módon elfojtotta, amint azt a „hazugság atyjának” szavai mutatják az első kísértéskor (vö. Ter 3, 1–5). Az „idők teljességének” eljövetelekor (vö. Gal 4, 4), amikor az emberiség történetében a megváltás misztériuma teljesedésbe fordult, ez a tudat a maga teljes erejével betör a „názáreti nő” szavaiba. *Máriában fedezi fel Éva ismét* a nő igazi méltóságát, hogy mi a nőies emberség. Ennek az új felismerésnek állandóan be kell hatolnia minden nő szívébe, hogy formálja annak hivatását és életét.*

V.

JÉZUS KRISZTUS

„MEGLEPŐDTEK RAJTA, HOGY ASSZONNYAL BESZÉLGET”

12. A *Teremtés könyvében* a protoevangélium szavai lehetővé teszik, hogy áttérjünk az evangéliumra. Az embernek ott meghirde-

tett megváltása itt valósággá lesz Jézus Krisztus küldetése és személye révén, s ebből megismerjük, hogy a *megváltás ténye mit jelent a nő* hivatásában és méltóságában. Ennek jelentőségét még jobban megvilágítják Krisztus szavai és a nők iránti egész magatartása. Ez különösen egyszerű és éppen ezért szokatlan saját korának háttérében szemlélve. Ezt a magatartást nagy világosság és mélység jellemzi. Sok asszony tűnt fel a Názáreti Jézus missziós útján, és mindegyik találkozás megerősíti az evangéliumból fakadó „új életet”, amelyről már beszéltünk.

Valamennyien elfogadják — azok is, kik szemben állnak az evangéliummal —, hogy Krisztus volt az, aki kortársaival szemben *védője volt a nő méltóságának* és ennek megfelelő hivatásának. Közben ez csodálkozást és értetlenséget váltott ki, mely a megbotránkozásnak is hangot adott: „Meglepődtek, hogy asszonnyal beszélget” (*Jn* 4, 27); hiszen ez a magatartás eltért a kortársakétól. Igen, még Krisztus tanítványai is „csodálkoztak” rajta. A farizeus, akinek házába betért a bűnös nő, hogy Jézus lábát megkenje jóillatú olajjal, ezt „mondta magában”: „Ha próféta volna, *tudná*, hogy ki és miféle az, aki érinti: hogy bűnös nő.” (*Lk* 7, 39). Még nagyobb felháborodást, vagy „szent méltatlankodást” váltott ki az önmagukkal megelégedett hallgatók között Jézus kijelentése: „Bizony mondom nektek, hogy a vámosok és a

cédák megelőznek benneteket az Isten országában” (Mt 21, 31).

Aki így beszél és cselekszik, igazolja, hogy „az ország misztériumait” tökéletesen ismeri. Ő tudta, „mi lakik az emberben” (Jn 2, 25), lelkében és „szívében”. Ő tanúja volt Isten örök tervének, ki az embert a saját képére és hasonlatosságára teremtette férfivá és nővé. Ő a legmélyebben ismerte a bűn következményét, „a gonoszság misztériumának” keserű gyümölcsét, amely az emberi szívben elhomályosította az isteni hasonlatosságot. Milyen jelentős mégis, hogy Jézus az írástudókkal folytatott párbeszédében a házasságról és annak felbonthatatlanságáról a törvény ismerőivel szemben *a „kezdetre” hivatkozott!* Akörül folyt a vita: „szabad-e a férfinak valamilyen okból elbocsátania a feleségét” (Mt 19, 3); és ezzel szó esett a nő jogairól, az ő helyzetéről a házasságban, az ő méltóságáról. A vitázók úgy vélték, hogy az Izraelben érvényes mózesi törvény az ő oldalukon áll: „Miért adta akkor Mózes azt a parancsot, hogy (a nő) elbocsátásakor adjunk válólevelet?” (Mt 19, 7) Erre válaszolt Jézus: „Mózes szívetek keménységére való tekintettel engedte meg nektek, hogy elbocsássátok feleségeteket, de kezdetben nem így volt” (Mt 19, 8). Jézus a „kezdetre” hivatkozik, az embernek férfivá és nővé való teremtésére, Istennek arra a rendelkezésére, amelynek alapja, hogy *mindketten „az ő képére és*

basonlatosságára” lettek teremtve. Ha tehát a férfi „elhagyja atyját és anyját” és úgy kötődik feleségéhez, hogy ketten „egy test lesznek”, ebből következik az Istentől magától eredő törvény érvényessége: „Amit Isten egybekötött, azt ember szét ne válassza” (Mt 19, 6).

Ennek az „ethosznak”, amely kezdetben a teremtés tényével nyerte el igazságát, most Krisztus lett a megerősítője azzal a hagyománnyal szemben, amely a nő hátrányos helyzetét megengedte. Eme hagyomány alapján uralkodott a férfi nem törődve a nő egyenlőségével és méltóságával, amelyet a *teremtés „ethosza”* biztosít a házasságban összekapcsolódott személyek számára. Ezt az erkölcsi törvényt *idézi és erősíti meg Jézus az ő szavaival.* Ez az evangélium és a megváltás erkölcsi parancsa.

AZ EVANGÉLIUM ASSZONYAI

13. Ha végiglapozzuk az evangéliumot, *sok különböző korú és állapotbeli nővel találkozunk.* Van köztük testileg torzult, mint például az, akit „már tizennyolc éve gyötört a betegség lelke, teljesen meg volt görbedve, úgy, hogy nem is tudott fölegyenesedni” (vö. Lk 13, 11), vagy Simon anyósa, aki „lázás betegen feküdt” (Mk 1, 30), meg az a nő, „aki már tizenkét éve vérfolyásban szenvedett”, ki senkit sem érinthetett, mert úgy vélték, ez

tisztátalanná teszi az embert. Ezek a nők valamennyien meggyógyultak; az utolsót (aki vérzésben szenvedett), aki a tolongásban Jézus ruháját érintette (Mk 5, 27), azt Jézus megdicsérte erős hitéért: „A te hited meggyógyított” (Mk 5, 34). Ezek mellett ott van *Jairus leánya*, akit holtából hívott életre Jézus, szelíden szólítva: „Kislány, parancsolom, kelj föl” (Mk 5, 41). És ott van a *naimi özvegy*, kinek Jézus egyetlen fiát feltámasztotta és eme tettehez fűzte irgalmas jóságának kifejezését: „megesett a szíve rajta és megszólította: Ne sírj!” (Lk 7, 13). És végül a *kananeita asszony*, egy nő, aki hitéért, alázatosságáért, és azért a nagyságért, amelyre csak egy anyai szív képes, kiérdemelte Jézus különleges dicséretét: „Asszony, nagy a hited. Legyen hát akaratom szerint” (Mt 15, 28). A kánaáni asszony leánya gyógyulásáért könyörgött.

Sok asszonnal találkozott Jézus, akik tőle nagy kegyelmet kaptak és követték őt, amikor bejárta a falvakat és a környéket, prédikálva és hirdetve Isten országának evangéliumát apostolaival együtt: „és vele volt néhány asszony... kik vagyonukból gondoskodtak róla”. Az Evangélium megnevezi közülük Johannát, Heródes intézőjének feleségét, Zsuzsannát „és még sokan másokat” (Lk 8, 1–3).

Gyakran *szerepelnek asszonyok a példabeszédekben*, amelyekkel Jézus iparkodik megvilágítani az Isten országáról szóló igaz-

ságokat. Így az elveszett drachmával (vö. *Lk* 15, 8–10), a kovással (vö. *Mt* 13, 33), az okos és balga szüzek történetével (vö. *Mt* 25, 1–13). Különösen jelentős az özvegy két fillérének története. Amikor a gazdagok adakoztak a templom pénztárába (...), egy szegény özvegy két fillért adott. Ekkor Jézus így szólt: „Ez a szegény özvegy *többet dobott be, mint bárki más*. Mert a többiek a feleslegükből adtak..., ő azonban mind odaadta, ami szegénységéből telt: egész megélhetését” (*Lk* 21, 1–4). Így Jézus őt állította példaképül, őt védte meg, mert annak a kornak a jogrendszerében az özvegyek teljesen védtelenek voltak (vö. még *Lk* 18, 1–7).

Jézus tanításában és egész magatartásában semmit sem találunk olyat, amely tükrözné a nő hátrányos helyzetét, korának szokása szerint. Sőt, ellenkezőleg, *az ő szavai és tettei mindig kifejezik a nőt megillető tiszteletet és megbecsülést*. A hétrét görnyedt asszonyt „Ábrahám leányának” nevezte (*Lk* 13, 16), holott ez a kifejezés („Ábrahám fia” formában) az egész Szentírásban csak a férfiakat illette meg. A Golgotára vezető útján Jézus az asszonyokhoz így szólt: „Jeruzsálem leányai, ne engem sirassatok!” (*Lk* 23, 28) Ilyen módon szólni a nőkről és a nőkhöz, nemkülönben így bánni velük, az abban a korban uralkodó szokáshoz képest teljességgel valami „új” volt.

Ez még jelentősebbé vált azoknak a nőknek

az esetében, akiket a nyilvános közvélemény elítélt mint bűnösöket, utcanőket, házasságtörőket. Ott van a szamaritánus nő, akinek Jézus maga mondta: „Jól mondtad, hogy nincs férjed, mert volt ugyan öt férjed, de akid most van, az nem férjed.” Amikor az látta, hogy ismeri élete benső titkait, felismerte benne a Messiást, és sietett, hogy ezt közölje a községbeliekkel. A párbeszéd, amely ezt megelőzte, egyike a legszebbeknek az Evangéliumból (vö. *Jn* 4, 7–27).

Ott van továbbá a közismert bűnös nő, aki minden elmarasztalás ellenére belépett a farizeus házába, hogy Jézus lábát jó illatú olajjal megkenje. A házigazdának, aki ezen megsértődött, Jézus ezt mondta erről a nőről: „Sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett” (*Lk* 7, 37–47).

És végül talán a legjelentősebb jelenet az összes találkozások között: Jézushoz vitték *a házasságtörésen ért asszonyt*. Azzal a provokáló kérdéssel fordultak Jézushoz: „Mózes törvényében megparancsolta nekünk, hogy az ilyet meg kell köveznünk; te mit mondasz?” A válasz: „Aki közületek bűn nélkül való, az vesse reá az első követ.” A válasz igazságának oly ereje volt, hogy „egyik a másik után eloldalgott, kezdve a véneken”. Egyedül maradt Jézus és az asszony. „Hol vannak? Senki sem vádol téged?” „Senki, Uram” — „Én sem ítélek el; menj és ezután már többé ne vétkezzél.” (vö. *Jn* 8, 3–11)

Ezek az epizódok világos összképet adnak: Krisztus az, aki „tudta, mi lakik az emberben (vö. *Jn 2, 25*), a férfiban és a nőben. Ő ismerte *az ember méltóságát és értékét Isten szemében*. Maga a Megváltó ennek végső megerősítője. Mindaz, amit Ő mond vagy tesz, a megváltás húsvéti misztériumában nyeri el végleges beteljesedését. Jézus magatartása a nőikkel kapcsolatban, akikkel messiási küldetésének útján találkozott, tükrözi Isten örök tervét, amely mindegyiküket a létbe hozta, Krisztusban kiválasztotta és szereti (vö. *Ef 1, 1–5*). Ezért közülük mindegyik „az egyedüli teremtmény, amelyet Isten önmagáért akart”. *Mindegyik már a „kezdetkor” megkapta a személy női méltóságát örökségül*. A názáreti Jézus megerősítette ezt a méltóságot, emlékezett rá, megújította, a megváltáshoz és az evangéliumhoz kapcsolta őket, ahhoz, amiért e világba küldetett. Ezért kell Jézus minden nőkre vonatkozó szavát és gesztusát a húsvéti misztérium fényében szemlélnünk. Ilyen módon találja meg mindegyik teljes jelentőségét.

A HÁZASSÁGTÖRÉSEN ÉRT ASSZONY

14. Jézus „a házasságtörésen ért asszony” történetében *belépett egy nő konkrét történeti szituációjába*, olyanéba, akit az *eredendő bűn öröksége terhelt*. Ez az örökség abban

a szokásban jutott kifejezésre, amely a nőt a férfinak hátrányosan kiszolgáltatja, de ugyanakkor őbenne is gyökerezik. Ilyen szempontból „a házasságtörésen ért” asszony története nagyon sokatmondó (vö. *Jn* 8, 3—11). Végül Jézus azt mondta néki: „*Ezután ne vétkezzél többé*”; de előbb *felébresztette a férfiak bűntudatát*, akik vádolták és meg akarták kövezni az asszonyt. Jézus így kinyilatkoztatta mélységes képességét, hogy az emberek lelkiismeretét és cselekedeteit az igazság alapján képes megítélni. Úgy tűnik, hogy Jézus ezt akarta mondani a vádlóknak: Ez a nő minden bűnével együtt vajon mindenekelőtt nem bizonyítéka-e a ti túlkapásaitoknak, férfiúi igazságtalanságotoknak és visszaéléseiteknek?

Ez az igazság *érvényes az egész emberi nemre*. A János-evangéliumban elbeszélte esemény számtalanszor ismétlődhet hasonló helyzetekben. Egy nőt magára hagynak „az ő bűnével” a közvéleménynek kiszolgáltatva, miközben az „ő” bűne mögött egy bűnös férfi rejtőzik, aki idegen bűnben vétkes, igen, felelős őerte is. De bűne csöndben, észrevétlen marad: „idegen bűnért” nem tűnik felelősnek! Olykor még vádlóként is képes fellépni, mint a fenti esetben, megfélekezve saját bűnéről. Hányszor *bűnhődik a nő* hasonló esetekben a férfi bűnéért (bár előfordulhat, hogy adott esetben ő a felelős), de mégis ő *egyedül* bűnhődik. Hányszor marad anyasá-

gával elhagyatottan, amikor a férfi, a gyermek atyja a felelősséget nem hajlandó vállalni? És a sok „házasságon kívüli anya” mellett gondolnunk kell azokra a nőkre is, akik gyakran valamilyen nyomás miatt, a felelős férfi részéről is, a mi társadalmunkban, „megszabadulnak” gyermeküktől még annak megszületése előtt. Megszabadulnak, de milyen áron? A mai közfelfogás megpróbálja ennek a bűnnek gonoszságát valamiképpen mellőzni; de a *nő lelkiismerete nem felejtí*, hogy saját gyermekének életét elvette; hiszen nem áll módjában kioltani az élet elfogadásának „ethoszt”, amely „kezdetben” beépült természetébe.

Jellemző Jézus magatartása, amelyet *János* leírt (8, 3—11). Csak nagyon kevés helyen tűnik ki az ő hatalma — az igazság hatalma — az ember lelkiismerete dolgában. Jézus nyugodt, összeszedett, elgondolkodó. Talán itt is, mint a farizeusokkal való beszélgetéskor (vö. *Mt* 19, 3—9) kapcsolódik az ő tudata a „kezdet” misztériumához? Amikor Isten az embert férfiúvá és nővé teremtette, és a nőt, az ő női mivoltában az anyaságra való képességével a férfira bízta? A Teremtő a férfit is a nőre bízta. *Egyiket a másikra bízta, kölcsönösen, mint személyeket*, kik Isten képére és hasonlatosságára lettek teremtve. Ezen a rábízáson alapszik a szeretet mértéke, a jegyesi szeretet: hogy egymásnak őszintén átadhassák magukat, mindegyiknek felelősnek kell éreznie magát ezért az önátadásért.

Ezt a mértéket kapták mindketten — férfi és nő — „kezdetben”. De az ősbűn után a férfiban is és a nőben is ellentétes erők léptek fel, a bűn fullánkja, a hármias bűnös kívánsághoz kapcsolódva. Ezek az ember mélyéből fakadnak. Ezért mondja Jézus a hegyi beszédben: *„Aki bűnös vággyal aszszonyra néz, szívében már házasságtörést követ el vele”* (Mt 5, 28). Ezek a kimondottan férfiakhoz intézett szavak világosan feltárják a nő iránti felelősségének alapvető igazságát: méltóságáért, anyaságáért, hivatásáért. Közvetve vonatkoznak ezek a szavak a nőre is. Krisztus minden tőle telhetőt megtett, hogy a nők — ama kor szokásainak és szociális adottságainak keretében —, az ő tanítása és tettei alapján ismét megtalálják a maguk önállóságát és méltóságát. *„A kettő egységének”* örök isteni elgondolása alapján ez *a méltóság közvetlenül magától a nőtől függ, mint önmagáért felelős alanytól, és ez egyúttal a férfi számára feladatként jelentkezik.* Ezen az alapon hivatkozik Jézus a férfi felelősségére. A nő hivatásáról és méltóságáról szóló jelen elmélkedésünkben feltétlenül hivatkoznunk kell arra a szempontra, amellyel az Evangéliumban találkozunk. A nő méltósága és hivatása — de ugyanúgy a férfié is — Isten szívének örök forrásából fakadnak, de az időszerű emberi lét követelményei között, és szorosán összefüggenek *„a kettő egységével”*. Ezért a férfinak úgy kell rá tekintenie, mint aki

nővérként reá van bízva ugyanabban az emberségben, mint feleség, s így nem lehet az ő szívében házasságtörés tárgya; a nő, aki megkülönböztetett módon a férfi földi létének sorstársa, ne legyen számára egyszerűen csak „tárgy”: élvezetének és kizsákmányolásának tárgya.

AZ EVANGÉLIUMI ÜZENET ŐRZŐI

15. *Krisztus magatartása, szavainak, tetteinek evangéliuma* állandóan *vádolja* azt, ami a nő méltóságát sérti. Ezért az asszonyok, kik Krisztus környezetéhez tartoztak, felfedik Krisztus tanításának és tetteinek igazságában önmagukat, akkor is, ha ez az igazság az ő „bűnös természetükről” szól. Ezen igazságok révén „felszabadultnak” érzik magukat, önmagukra találtak: úgy érzik, hogy örök szeretettel szeretik őket, azzal a szeretettel, amely Krisztusban magában fejeződik ki. Krisztus tevékenységének körében megváltozik az ő szociális helyzetük. Megtapasztalják, hogy Jézus elbeszélget velük olyan dolgokról, amelyenkről abban az időben nem tárgyaltak velük. Erre vonatkozólag a leginkább jellemző a samariai asszonnyal való beszélgetése a Szikar melletti kútnál. Jézus tudta, hogy az asszony bűnös és ezt tudomására is hozta, megtárgyalta vele Isten legmélyebb titkait. Beszélt neki Isten szeretetének mérhetetlen

ajándékáról, amely „örök életre szökellő vízforrás lesz benne” (Jn 4, 14). Szól neki Istenről, aki Lélek, és az ő lélekben és igazságban való igaz imádásáról (vö. Jn 4, 24). Végül kinyilatkoztatta neki, hogy ő az Izraelnek megígért Messiás (vö. Jn 4, 26).

Egészen új helyzet ez, példátlan eset: ez a nő, aki ráadásul „bűnös volt”, most Krisztus tanítványa lett; igen, mert amint felvilágosítást nyert, hirdette Szamaria lakosainak Krisztust, úgy, hogy ezek is hittel elfogadták (vö. Jn 4, 39–42). Példátlan eset, ha arra gondolunk, hogyan bántak Izraelben általában a tanítók a nőkkel, ugyanakkor Jézus tevékenysége során ez a bánásmód magától értetődő. Ilyen értelemben különösen meg kell említenünk Lázár két nővérét: „Jézus szerette Mártát, a nővérét (Máriát) és Lázárt” (vö. Jn 11, 5). Mária „hallgatta Jézus szavait”: amikor a testvéreket otthonukban egy alkalommal felkereste, ő maga minősítette Mária magatartását „jobbnak” Márta szorgoskodásához viszonyítva a háztartás dolgaiban (vö. Lk 10, 38–42). Egy másik találkozáskor — *Lázár halála után* — Márta is beszélgetett Jézussal: ez a beszélgetés érintette a kinyilatkoztatás és a hit legmélyebb igazságait. „Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg testvérem.” — „Testvéred fel fog támadni.” — „Tudom, hogy feltámad, majd a feltámadáskor, az utolsó napon.” Jézus így folytatta: „Én vagyok a feltámadás és az élet. Aki hisz

bennem, még ha meghal is, élni fog. Az, aki úgy él, hogy hisz bennem, nem hal meg örökre. Hiszed ezt?” — „Igen, Uram — felelte — hiszem, hogy Te vagy a Messiás, az Isten Fia, aki a világba jön.” (Jn 11, 21—27) Ez után a hitvallás után Jézus feltámasztotta Lázárt. *A Mártával való beszélgetés is egyike az Evangélium legfontosabb részének.*

Jézus elbeszélget az asszonyokkal Istenről. és azok megértik őt: ez a szívnek és a léleknek visszhangja, a hit válasza. És Jézus dicséri ezt a sajtósan „nőies” választ, megcsodálja, mint a kánaáni asszony esetében (vö. Mt 15, 28). Közben ezt az élő, szeretettől áthatott hitet példaként említi: *ezt a választ, amely egy asszony lelkéből és szívéből fakadt, ezt veszi tanításának kiindulópontjául.* Ugyanez esett meg a farizeus házában is, amikor „a bűnös nő” cselekedete adott Jézusnak indítást, hogy megvilágítsa a bűnbocsánatra vonatkozó igazságot: „Sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett. Akinek kevés bűnét bocsátják meg, az csak kevésbé szeret.” (Lk 7, 47) Egy másik ilyen kenet alkalmával Jézus megvédi az asszonyt és cselekedetét a tanítványaival, különösen Júdással szemben: „Miért bántjátok ezt az asszonyt? Hiszen jót tett velem (...) Amikor az illatos olajat testemre öntötte, a temetésemre tette. Bizony mondom nektek, ahol a világon csak hirdetni fogják az Evangéliumot, mindenütt megemlékeznek majd arról is, amit ez az asszony tett” (Mt 26, 6—13).

Valójában az Evangéliumok nem csupán azt írják le, hogy az említett nő Betániában, a leprás Simon házában mit tett, hanem kiemelik, hogy a Názáreti Jézus messiási küldetésének végleges és döntő szakában, a kereszttövében, mindenki más előtt az asszonyok voltak ott. Az apostolok közül csak János maradt hűséges. Ott voltak nemcsak Krisztus anyja és anyjának nővére, aki Kleofás felesége volt és Mária Magdolna (*Jn 19, 25*), hanem „messziről több asszony figyelte, mi történik, olyanok, akik Galileából eddig kísérték és gondoskodtak róla” (*Mt 27, 55*). Amint kitűnik, a hitnek és hűségnek legkeményebb próbájában az asszonyok erősebbnek bizonyultak az apostoloknál; a veszélynek ebben a percében azoknak, „akik nagyon szerettek”, még a félelmet is sikerült legyőzniök. Már előzőleg *a kereszttúton voltak* „asszonyok, akik jajgattak és sírtak miatta” (*Lk 23, 27*). Még előbb Pilátus felesége óvta férjét: „Ne legyen közöd annak az igaz embernek a dolgához! Az éjjel álmomban sokat szenvedtem miatta.” (*Mt 27, 19*)

A FELTÁMADÁS ELSŐ TANÚI

16. Krisztus küldetésének kezdetétől a nők iránta és küldetésének misztériuma iránt különleges gyöngéd *fogékonyságot tanúsítottak, amely jellegénél fogva megfelelt az ő*

nőiességüknek. Továbbá meg kell állapítanunk, hogy ezt igazolja a húsvéti misztérium, de nem csupán a keresztt alatt, hanem a feltámadás hajnalán is. *A nők voltak az elsők a sírnál.* Ők voltak az elsők, akik üresen találták. Ők voltak, akik először hallották: „Nincs itt. *Feltámadt*, ahogy előre megmondta.” (Mt 28, 6) Ők voltak az elsők, akik „átkarolták a lábát” (vö. Mt 28, 9). Ők kapták a megbízást, hogy vigyék hírül az apostoloknak az igazságot (vö. Mt 28, 1–10; Lk 24, 8–11). *János evangéliuma* (vö. még Mk 16, 9) *különösen kiemeli Mária Magdolna szerepét.* Ő az első, aki a feltámadt Krisztussal találkozik. Eleinte a kertésznek vélte: csak akkor ismerte fel, amikor néven szólította. „Jézus néven szólította: »Mária!« Erre megfordult és csak ennyit mondott: »Rabboni«, ami annyit jelent, mint »Mester«. Jézus ezt mondta neki: »Engedj! Még nem mentem föl Atyámhoz. Inkább menj el testvéreimhez és vidd nekik hírül: Fölmegyek Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, Istenemhez és a ti Istenetekhez.«” Mária Magdolna elment és hírül adta a tanítványoknak: „Láttam az Urat, és ezt mondta nékem.” (Jn 20, 16–18)

Ezért „az apostolok apostolának” is nevezték.³⁸ Mária Magdolna *az apostolok előtt volt szemtanúja a feltámadt Krisztusnak* és ezért elsőként tanúskodott az apostolok előtt. Mindez bizonyos értelemben a betetőzése annak, amit már előzőleg mondtunk, hogy

Krisztus az isteni igazságokat éppen úgy közölte az asszonyokkal, mint a férfiakkal. Nyugodtan állíthatjuk, hogy így teljesültek a próféta szavai: „*Mindezek után kiárasztom Lélekemet minden testre, fiaitok és leányaitok jövendőlni fognak*” (Jo 3, 1). Krisztus felátadása utáni ötvenedik napon, Jeruzsálemben, az utolsó vacsora termében ismét megerősítést nyertek ezek a szavak, amikor a Vigasztaló, a Szentlélek eljött (vö. *ApCsel* 2, 17).

Mindaz, amit eddig elmondtunk Krisztusnak az asszonyok iránti magatartásáról, a Szentlélekben való egyenlőségüket fejt ki és erősíti meg; a férfi és a nő egyenlőségét. Lényegbevágó egyenjogúságról van itt szó: hiszen mindketten — a férfi és a nő — Isten képére és hasonlatosságára teremtődött, és mindkettő egyformán fogékony az isteni igazság és szeretet befogadására a Szentlélekben. Mindkettő meghívást kapott az üdvösségre és a megszentelődésre.

Az a tény, hogy valaki férfi vagy nő, nem jelent semmiféle megkülönböztetést, pontosan az apostol ismeretes szavainak értelme szerint, mert a Lélek megszentelő hatására „Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert mindannyian egyggyé lettetek Krisztus Jézusban” (*Gal* 3, 28). *De ez az egység nem szünteti meg a különbözőséget.* A Szentlélek, aki a természetfeletti rendben a megszentelő kegyelemmel ilyen

egységet teremt, ugyanilyen mértékben valószínűleg azt is, hogy „a ti fiaitok próféták legyenek” és „leányaitok prófétanők legyenek”. A próféta az azt jelenti, hogy az egyes személyek valódiságának és egyéniségének megővése mellett, legyen az akár férfi, akár nő, életével és szavával „*birdesse Isten nagy tetteit*” (vö. *ApCsel 2, 11*). Az Evangélium „egyenjogúsága”, azaz a jogok „egyenlősége”, amely a férfira és a nőre vonatkozik, az „Isten nagy tetteire” tekint, amint az világosan kitűnik a Názáreti Jézus szavaiból és tetteiből; ez adja a legfőbb alapját a nő hivatásának és méltóságának az egyházban és a világban. Minden *hivatásnak megvan a maga mély-ségeen személyi és prófétai ereje*. Az így értelmezett emberi hivatásban mindaz, ami teljesen és sajátosan nőies, új mértéket nyer ez a mérték: „Isten nagy tettei”, amelynek a nő élő alanya és senkivel sem helyettesíthető tanúja.

VI.

ANYASÁG — SZÜZESSÉG

A NŐ HIVATÁSÁNAK KÉT DIMENZIÓJA

17. Most elmélkedésünk során az anyaságra és a szüzességre kell fordítanunk figyelmünket, a nő személyi hivatásának eme két különleges dimenziójára. Mindkettő az evangélium

fényénél, Máriában nyerte el jelentésének teljességét, ki szűz létére lett Isten Fiának anyjává. A *nő hivatásának ez a két dimenziója* benne találkozott és egyedülálló módon kapcsolódott össze úgy, hogy az egyik nem zárta ki a másikat, hanem csodálatos módon kiteljesítette. Az angyali üdvözet leírása a Lukács-evangéliumban hangsúlyozza, hogy ez a názáreti Szűz szemében lehetetlennek tűnt. Amikor meghallotta a szavakat: „Gyermekeket fogasz és fiút fogsz szülni, kit Jézusnak fogsz hívni”, akkor menten megkérdezte: „Hogyan lehetséges ez, hiszen férfit nem ismerek?” (*Lk 1, 31–34*) A dolgok általános rendjében az anyaság a férfi és a nő házastársi „megismerésének” eredménye. Mária szüzességének határozott hangsúlyozásával kérdezte az isteni küldöttet és a következő választ kapta: „*A Szentlélek száll reád*”; „a te anyaságod nem házassági kapcsolat következménye, hanem a Szentlélek műve, és a Magasságbeli ereje veti árnyékát a Fiú fogantatásának és születésének titkára.” Mint „a Magasságbelit, Istennek Fiát fogod megkapni, azon a módon, amelyet csak Isten ismer, ajándéku”. Mária tehát megőrizte szüzességét, „Férfit nem ismerek” (vö. *Lk 1, 34*), de ugyanakkor anyává lett. *Benne együtt volt az anyaság és a szüzesség egyszerre*; ezek nem zárták ki és nem akadályozták egymást. Igen, az Isten Anyjának személye segít mindenkinek — különösen a nőknek — annak

felismerésében, hogy a nő személyének ez a kettős hivatása egymást világítsa meg és egészítse ki.

AZ ANYASÁG

18. Ha valaki meg akarja érteni ezt a kérdést, ismételten *el kell mélyednie az emberi személy igazságában*, amelyre a II. Vatikáni zsinat emlékeztet. Az ember — mind a férfi, mind a nő — az egyedüli teremtmény, amelyet az Isten önmagáért akart: a személy, az alany az, aki önmagáról dönt. De ugyanakkor „teljesen csak akkor találhat önmagára, ha őszintén ajándékkul adja önmagát”.³⁹ Már mondtuk, hogy ez a leírás bizonyos értelemben a személy definíciója a Szentírás alapigazsága szerint, amely elmondja az ember teremtését — a férfit és a nőt — az Isten képének és hasonlatosságának megfelelően. Ez semmi esetre sem elméleti vagy elvont meghatározás, hiszen lényegében *az emberi lét értelmét adja*, amikor *a személy önátadását hangsúlyozza*. A személynek ilyen szemlélete tartalmazza lényegében véve azt az „ethoszt”, amely a teremtés igazságával kapcsolatban a kinyilatkoztatás könyveiben, különösen az Evangéliumokban nyer bővebb kifejtést.

A személyről szóló ilyen igazság nyitja meg *az utat a nő anyaságának teljes megértéséhez*. Az anyaság gyümölcse annak a házastársi

egységnek, amely egy férfi és nő között a Szentírás nyelvén „megismerésként” szerepel, amelyről a *Teremtés könyve* szól: „Ketten egy test lesznek” (vö. *Ter* 2, 24); ilyen módon valósul meg a nő részéről egy különös önátadás, amely a hitvesi szeretet kifejezője, amelynek révén a hitvestársak oly szorosan kapcsolódnak egybe, hogy „egy testté” lesznek. A bibliai „megismerés” a személy igazságának megfelelően csak akkor valósul meg, ha a kölcsönös önátadás nem azáltal történik, hogy a férfi uralkodik az asszonyon, mert a nőt az ösztönének vágyakozása hajtja („Ő uralkodni fog rajtad” — „Férjed után vágyakozol” *Ter* 3, 16).

A személyek kölcsönös önátadása a házasság keretében egy új élet ajándékozására irányul, amely szintén egy személy, szüleikhez hasonlóan. Az anyaság kezdettől fogva különös befogadókésztséget jelent az új személy számára: és pontosan a nő „része”. Ebben a fogantatási és szülési készségben „találja meg a nő őszinte odaadása által önmagát”. Egy gyermek fogamzásának és szülésének belső elfogadása olyan adomány, amely a házastársi egységgel kapcsolatos, és ez — amint már mondtuk — a kölcsönös önátadás különös pillanata és jele, a férfi és a nő részéről. A gyermek fogantatását és szülését a Szentírás a következő szavakkal fejezi ki a nő és anya részéről: „*Isten segítségével embert hoztam a világra.*” (*Ter* 4, 1) Évának, „minden élők

anyjának” ez a kijelentése ismétlődik, valahányszor *új ember* jön a világra; és ez a kijelentés fejezi ki a nő örömét és öntudatát, mert részesedik az utódok örök szülésében. A hitvestársak hatékonyan részesednek Isten teremtő erejében!

A nő anyaságának az a szakasza, amely a fogantatás és a gyermek megszületése közé esik, olyan biológiai-fiziológiai és pszichológiai folyamat, amelyről manapság többet tudunk, mint hajdan és ez most is tárgya sok mélyreható kutatásnak. A tudományos analízis teljes egészében feltárta, hogy a nő fizikai alkata és szervezete a férfival való házastársi egyesülése folytán hogyan készül fel az anyaság, a fogamzás, a terhesség és a gyermek szülésének természetes követelményeire. Egyidejűleg ez felel meg a nő testi-lelki alakulásának is. Mindaz, amit a tudomány különböző ágai erről mondanak, fontos és hasznos, amennyiben nem szorítkoznak csupán a nő és az ő anyaságának élettani magyarázatára. Egy ilyen „*leszűkített*” kép ugyanis teljesen az ember és a világ materialista szemléletének felelne meg. Ebben az esetben sajnálatosan elveszne az, ami a dolog lényegéhez tartozik: az anyaság mint tény és jelenség csakis a személyre vonatkozó igazság fényénél értelmezhető egész teljességében. Az anyaság *összefügg a női mivolt személyes struktúrájával és az önátadás személyes dimenziójával*: „Isten segítségével embert hoztam a

világra.” (Ter 4, 1) A Teremtő ajándékoz a szülőknek egy gyermeket. A nő részéről ez különös módon kapcsolódik „önmaga őszinte önátadásával”. Mária szavai az angyali üdvözléskor: „Legyen nekem, ahogyan mondtad”, kifejezik a nő készségét az önátadásra és az új élet elfogadására.

A nő anyaságában, amely a férfi apaságához kötődik, az az örök misztérium tükröződik, amely által valaki szül és szülő lesz, ami megtalálható magában az Istenben, az egy és háromszemélyű Istenben (vö. Ef 3, 14–15). Az emberi nemzés a férfi és a nő közös ügye. És ha szeretettől indítatva a nő azt mondja férjének: „Fiút szültem neked”, ez azt jelenti, hogy „ez a *mi* gyermekünk.” Valójában mindketten gyermekük szülői, mégis *a nő anyasága adja legnagyobb részét ennek a közös szülői mivoltnak*: a nagyobb felelősséggel járó részét. A szülői vonatkozás mindkettő sajátja; de valójában sokkal inkább a nőben valósul meg, főként a szülés előtti időben. A nőnek kell közvetlenül *fizetnie* ezért a közös új élet keletkezéséért, amely szó szerint kimeríti az ő testi és lelki erejét. A férfinak ezért teljesen tudatában kell lennie, hogy ebből *a közös szülői feladatból reá hárul a nő iránti különös elkötelezettség*. Semmiféle „egyenlőségi” program nem érvényesülhet férfi és nő között, ha ezt a körülményt nem vesszük figyelembe.

Az anyaság különös kapcsolatban áll az élet

titkával, amely a nő méhében érlelődik: az anya csodálattal áll ez előtt a titok előtt és egyedülálló intuícióval ragadja meg, mi fejlődik őbenne. A „kezdet” világosságával látja az anya a méhében hordott gyereket személynek, és szereti őt. Ez az egyedülálló kapcsolat a formálódó új emberrel olyan magatartást ébreszt benne — nemcsak saját gyermeke iránt, hanem az ember iránt általában —, amely a nő személyiségét a legmélyebben karakterizálja. Általános meggyőződés, hogy a nő sokkal jobban képes egy *konkrét személlyel* törődni és az anyaság ezt a képességét még erősebben kibontakoztatja. A férfi — a szülői mivolt ellenére — mindig „kívül marad” a terhesség és a gyermek születésének folyamatában és ezért sok dologban az *anyától kell megtanulnia saját „apaságát”*. Mondhatjuk, hogy ez hozzátartozik a normális emberi-szülői tevékenységhez (dinamizmushoz), s a gyermek születése utáni további fejlődéshez is, különösen az első időkben. A gyermek nevelése általános értelemben az anya és az apa közös kötelessége. De mégis az anyai nevelés a döntő egy új emberi személyiség alapjainak lerakásában.

AZ ANYASÁG VISZONYA A SZÖVETSÉGHEZ

19. A protoevangéliumban megrajzolt *nőről szóló ősképhez* ismét visszatérünk. Mint szülő, a nő az ember első nevelője (mert a

64

nevelés a szülők szellemi ráhatása); ez a nő sajátja és ebben megelőzi a férfit. Bár anyasága *biológiai értelemben* a férfitől függ, az emberi nem új fiai és leányai személylé alakulásának egész folyamatára ő nyomja rá bélyegét. A nő anyasága biofizikai értelemben passzivitásnak tűnik, egy új élet keletkezésének folyamata az ő szervezetében zajlik le, de a kettő mégis összefonódik. *Személyi és etikai síkon* az anyaság nagyon fontos aktív tevékenység, amelytől nagymértékben függ az újonnan keletkező ember természete. Ilyen értelemben is válik a nő anyasága hívássá és kihívássá a férfi számára atyasági minőségében.

A nő szentírási ősmintája tetőpontját és koronáját *magának az Isten Anyjának anyaságában éri el*, amint azt a protoevangélium szavai is megerősítik; „ellenkezést vetek közted és az asszony között”. Igen, őbenne, az ő anyai „fiat”-jában („teljesedjenek be rajtam szavaid”) *Isten új szövetséget kötött az emberiséggel*. Ez az örök és végérvényes szövetség Krisztusban, az ő testében és vérében, keresztjében és feltámadásában. És mert ennek a szövetségnek „testben és vérben” kellett megvalósulnia, azért kezdetét az anyában nyerte. A „Magasságbeli Fia” csak az ő szűzi és anyai „Fiat”-jában mondhatja az Atyának: „Embertestet adtál nekem. Igen, jövök Istenem, hogy teljesítsem akaratomat” (*Zsid* 10, 5, 7).

A szövetségnek ebbe a rendjébe, amelyet Isten az emberekkel Jézus Krisztusban kötött,

bele van kapcsolva a nő anyasága. Valahányszor a földön, az emberiség története során *a nő anyasága* ismétlődik, mindig *kapcsolatban van azzal a szövetséggel*, amelyet Isten az Istenanya anyasága révén kötött az emberiséggel.

Nem ezt a tényt igazolja talán Jézus válasza, amelyet annak az asszonynak adott, aki a tömegből odakiáltott néki édesanyja anyaságát magasztalva: „Boldog a méh, amely kihordott és az emlő, amelyet szoptál!” Jézus válaszolt: „Hát még azok milyen boldogok, akik hallgatják az Isten szavát és hűségesek is maradnak hozzá!” (Lk 11, 27–28). Jézus megerősíti az anyaság jelentőségét testi értelemben, de menten rávilágít annak mélyebb jelentőségére, amely a Lélek rendjével függ össze: az Istennel való szövetség jele, mert Isten „Lélek” (vö. Jn 4, 24). Ez mindenekelőtt az Istenanya anyaságára vonatkozik. De bármely nő anyasága, az evangélium fényénél értelmezve, nem csupán csak „testből és vérből” van: benne táruul fel „*az élő Isten szavának hallása*” és a készség annak „megtartására”, azé a szóé, amelyben „az örök élet szava” jut kifejezésre (vö. Jn 6, 68). Valójában a földi anyáktól született gyermekek, az emberi nem fiai és leányai azok, akik Isten Fiától hatalmat kaptak, hogy „Isten fiaivá legyenek” (Jn 1, 12). Az új szövetség dimenziója Krisztus vérében áthatja az emberi nemzést, és „egy új teremtés” valóságává és kötelékévé

teszi (vö. 2 Kor 5, 17). A nő anyasága minden ember történetének szempontjából egyformán az első határ, amelynek átlépése feltételezi „Isten fiainak megnyilvánulását” (vö. Róm 8, 19).

„Az asszony szomorú, aki szül, mert érkezett az órája. Amikor azonban megszületik a gyermeke, azon való örömeben, hogy ember született a világra, *nem gondol többé gyötrelmére.*” (Jn 16, 21) Krisztus szavai első részben a szülés fájdalmaira vonatkoznak, amely az eredendő bűn öröksége; de egyidejűleg megmutatják az összefüggést, amely a nő anyasága és a húsvéti misztérium között fennáll. Mert ebben a misztériumban is megmarad az anya szenvedése a kereszt alatt — az anyáé, aki a hitben részt vesz Fia megrázó „kiüresedésének” titkában. „Ez talán a legmélyebb kenosisa a hitnek az emberiség történetében.”⁴⁰

Amikor arra az anyára tekintünk, „akinek lelkét tör járta át” (vö. Lk 2, 35), gondolataink elszállnak a világ minden asszonyához, akik szenvednek, szenvednek fizikai vagy erkölcsi értelemben. Ebben a szenvedésben szerepe van a nő sajátos érzékenységének, akkor is, ha gyakran jobban tudja elviselni a szenvedést, mint a férfi. Szinte lehetetlen mindezeket a szenvedéseket felsorolni, néven nevezni. Gondolhatunk a gyermekekért való anyai aggódásra, különösen, ha betegek vagy ha tévútra jutottak, szeretteink halálára, a felnőtt

gyerekektől elfeledett anyák magányosságára, az özvegyek elhagyatottságára, azoknak a nőknek a szenvedésére, akik az élet küzdelmében magukra maradtak, és azokra az asszonyokra, akiket igazságtalanság, bántalom ért, akiket kizsákmányolnak. Végül ott van a lelkiismereti fájdalom amiatt a bűnök miatt, amelyek az emberi vagy anyai méltóságot sértik. A lelkiismeret nehezen gyógyuló sebei. Mindezekkel a szenvedésekkel oda kell állnunk Krisztus keresztje alá.

De az Evangélium szavai az asszonyról, ki fájdalomtól szenved, amikor elérkezik az órája, hogy gyermeket szüljön, folytatólagosan *örömről* tanúskodnak. Ez abból ered, hogy *ember született a világra*. A húsvéti misztériumhoz igazodik ez az öröm, ahhoz a boldogsághoz, amelyet *a feltámadás napján* éltek át az apostolok: „Ti most szomorkodtok” (ezeket a szavakat Krisztus a szenvedése és halála előtti napon mondta); „de én viszontlátalak benneteket, s akkor majd örül szívetek, és örömetöket nem veheti el tőletek senki.” (Jn 16, 22)

SZÜZESSÉG A MENNYEK ORSZÁGÁÉRT

20. *Krisztus tanításában az anyaság kapcsolódik a szüzességhez, de különbözik is tőle.* Az erre vonatkozó alapvető mondatot Jézus akkor mondta ki, amikor a házasság felbont-

hatatlanságáról beszélt. Miután tanítványai hallották a farizeusoknak adott válaszát, így szóltak Krisztushoz: „Ha így áll a dolog a férj és feleség között, nem érdemes megházasodni.” (Mt 19, 10) Függetlenül annak értelmétől, hogy az „akkor nem érdemes” kifejezés mit jelentett a tanítványoknak, Krisztus az ő téves felfogásukat felhasználta, hogy szóljon a nőtlenségről (cölibátusról). Különbséget tesz három csoport között: akik képtelenek a házasságra, mert úgy születtek; akit az emberek tettek azzá; és akik „*a mennyek országáért*” önként mondanak le róla (Mt 19, 12). Tehát önkéntes nőtlenségről van szó, amelyet a mennyek országáért választott valaki, tekintettel arra az eszkatologikus meghívásra, amely az Istennel való közösségre szólít. És hozzáteszi: „Aki fel tudja fogni, az fogja fel!” Megismétli azokat a szavakat, amelyeket a nőtlenségről szóló beszédének elején mondott (vö. Mt 19, 11). Ezért *a nőtlenség a mennyek országáért* nem csupán szabad *elhatározás* gyümölcse az ember részéről, hanem Isten különleges *kegyelme* is, aki egy meghatározott személyt házasságon kívüli életre szólít. Ha ez Isten eljövendő országának különleges jele, akkor már a földi életben arra szolgál, hogy minden lelki és testi erőnket Isten végleges országának szolgálatába állítsuk.

Jézus szavai a tanítványok kérdésére adott felelet. Egyenesen a kérdezőknek szólnak:

ebben az esetben férfiakhoz. De nem kevésbé érvényes Jézus válasza *a férfiakra mint a nőkre*. Ilyen összefüggésben rámutat a szüzesség evangéliumi eszményére. Olyan eszményre, amely az ószövetségi hagyományhoz képest valami egészen „új”. Ez a hagyomány kapcsolatos valamiképpen Izrael várakozásával, különösen az izraelita asszonyokéval, hiszen a Messiást várták, akinek jönnie kell, egy „asszony fiaként”. A nőtlenség és a szüzesség egy nagyobb Isten-közelség érdekében bizonyos zsidó körökben nem volt ugyan teljesen idegen, főként közvetlenül Jézus eljövetelkor. A nőtlenség Isten országáért és a *szüzesség* mégis tagadhatatlan újdonság, amely közvetlenül kapcsolódik Isten megtestesüléséhez.

Jézus eljövetelének pillanatától Isten népének várakozása az örök országra irányul, amely eljövendő és amelybe ő maga vezeti be „az új Izraelt”. Egy ilyen fordulathoz és értékrendi megváltozáshoz szükséges valójában egy új hitnek a tudata. Krisztus ezt kétszer is hangsúlyozza: „Aki fel tudja fogni, fogja fel”; „csak az fogja ezt fel, akinek megadtott” (Mt 19, 11, 12). *Mária* az első személy, akiben ez az *új felismerés* megnyilatkozott, amikor megkérdezte az angyalt: „Hogyan lehetséges ez, hiszen férfit nem ismerek?” (Lk 1, 34) Bár ő egy József nevű férfiúnak volt a jegyese (vö. Lk 1, 27), határozottan kitarzott fogadott szüzessége mellett, és az anyaság,

amely benne teljesedett, kizárólag „a Magasságbeli erejéből” jött, a reá szállott Szentlélek gyümölcseként (vö. *Lk* 1, 35). Ez az isteni anyaság teljesen váratlan válasz a nő emberi elvárására Izraelben: Mária úgy kapta, mint magának az Istennek a kegyelmi ajándékát. Ez az ajándék minden ember számára az új várakozás kezdete és ősmintája, az örök szövetség keretében Isten új és végérvényes ígérete lett. Ez az *eszkatológiai reménység záloga*.

Az evangélium alapján kialakult és elmélyült a szüzesség értelme, mint a nő hivatása, amely méltóságát a názáreti Szűz példája nyomán nyerte. A *személyek kiemelkedő megszentelődésének formáját* adja az evangélium, amely szerint az Istennek való önátadást hirdeti az evangéliumi tanácsok, a tisztaság, a szegénység és az engedelmesség révén. Ennek legtökéletesebb megtestesítője maga Jézus Krisztus. Aki Őt radikálisan követni akarja, az elkötelezi magát a tanácsok szerinti életre. Ezek különböznek a parancsoktól és a keresztényeknek radikálisan evangéliumi utat mutatnak. Már kezdettől fogva erre az útra léptek férfiak és nők, nemi megkülönböztetés nélkül, hogy minden ember számára bemutassák ennek az ideális evangéliumi útnak a követhetőségét.

Ebben a tágabb összefüggésben *a szüzesség a nő számára is utat nyit*, olyan utat, amelyen a nő másként valósítja meg sze-

mélyiségét, mint a házasságban. Hogy ezt az utat megérthessük, ismét vissza kell térnünk a keresztény antropológia alaptételéhez és ideáljához. A szabadon választott szüzességben megerősíti önmagát a nő mint személy, azaz mint olyan lény, akit a Teremtő kezdettől fogva önmagáért akart,⁴¹ és aki ugyanakkor megvalósítja az ő női mivoltának személyes értékét, amennyiben őszinte önátadásban egyedül Istené lesz, aki Krisztusban nyilatkoztatta ki önmagát, ajándék Krisztus számára, aki az emberek Megváltója és a lelkek jegyese, tehát jegyesi ajándékká lesz. *A jegyesi szeretet nélkül a szüzesség, a nő szüzi megszentelő önátadása, értelmetlen maradna.* Mert egy ilyen szeretet által válik a személy mások számára szóló ajándékká.⁴² Egyébként így kell értelmezni a férfi megszentelődését a papi vagy szerzetesi cölibátusban is.

A természeténél fogva ilyen beállítottságú személyiség az így értelmezett szüzességben találja meg a választ. A nő, aki kezdettől azt kapta hivatásul, hogy szeressék őt és ő is szeressen, a szüzességre szóló hivatását mindenekelőtt *Krisztusban találja* meg, aki mint Megváltó „mindvégig szeretve” teljes önmagát adta ajándékkul az embereknek (vö. *Jn* 13, 1), és ő viszonozza ezt a szeretetet egész életének „őszinte átadásával”. Önmagát adományozza az égi jegyesnek, és ez a személyes önátadása olyan egységre irányul, mely lényegénél fogva teljes egészében lelki jelle-

gű: a Szentlélek hatására „egy lélek lesz” Krisztussal, a jegyessel (vö. *1 Kor 6, 17*).

A szüzességnek ebben az evangéliumi eszményében teljesedik ki különleges módon a nő hivatása és méltósága. Az így elfogadott szüzességben fejeződik ki *az evangélium radikalizmusa*: „mindenünket elhagyva követni őt” (vö. *Mt 19, 27*). Mindez nem hasonlítható ahhoz, hogy valaki hajadon marad vagy nőtlenül, mert a mennyek országáért vállalt szüzesség nem szorítkozik egy egyszerű „nem”-re, hanem egy különösen mélységes „igent” jelent jegyesi szinten: a tökéletes és osztatlan önátadást, szeretetből.

A LÉLEK SZERINTI ANYASÁG

21. Az evangélium szellemében való szüzesség *lemond a házasságról és vele a testi anyaságról*. De az ilyen anyaságról való lemondás, amely a női szívnek nagyon nagy áldozatot is jelenthet, magába foglalja egy másik fajta anyaság tapasztalatát, a „*lélek szerint való*” anyaságét (vö. *Róm 8, 4*). A szüzesség nem szünteti meg valójában a nő sajátos tulajdonságait. A lelki anyaságnak sokféle formája van. Az Istennek szentelt nők életében, akik különböző társulatok apostoli jellege, karizmáinak és szabályainak rendje szerint élnek, ez az emberek gondjaihoz, főként a legjobban rászorulóknak igényéhez iga-

zodik: betegekről, hátrányos helyzetűekről, kítaszítottakról, árvákról, öregekről, gyerekekről, ifjakról, foglyokról és általában az emberi lét peremére szorultakról van szó. *Egy szerzetesnő* ilyen módon valamennyiben és minden egyesben *megtalálja a Jegyest*, mindig más szempont szerint, ahogyan Ő maga mondta: „Amit egynek a legkisebb testvéreim közül tettetek, azt nékem tettétek.” (Mt 25, 40) A jegyesi szeretet különös készséget jelent, bárkinek elfogadására, akik az ő környezetében élnek. A házasságban ez a készség, bár nyitott mindenki számára, de különösen a szülők gyermekeik iránti szeretetében nyilvánul meg. A szüzességben ez a készség *mindenki számára nyitott, aki Krisztus szeretetébe tartozik*.

A jegyesi szeretet, amelynek anyai készsége minden nő szívében ott rejtőzik, a szűzi jegyesében is, Krisztusra, mindenkinek és minden egyes személynek Megváltójára való tekintettel, kész minden egyes ember számára megnyílni. Ezt megerősíti a szerzetesrendek apostoli élete ugyanúgy, mint a szemlélődő vagy klauzúrás rendeké. Vannak még más formái is a mennyek országáért vállalt szűzi életnek, mint például az Istennek szentelt világi társulásoké, amelyek mozgalmakban, közösségekben, társulatokban működnek, amelyek mindegyikében *ugyanaz a lelki anyaság jut* a szüzességben sokféle formában kifejezésre. De nemcsak közösségi, hanem

privát formák is vannak. Végül egy nő szüzségi hivatása mindig egy személy hivatása, egy konkrét, meg nem ismételt személyé. Ezért a legmélyebben személyes jellegű a lelki anyaság, amely ebben a meghívásban nyer kifejezést.

Ezen az alapon különös *basonlóság van a hajadon nő szüzsége és a férjzett nő anyasága között*. Ez a közelítés nemcsak az anyaságtól indul a szüzség felé, amint az imént megállapítottuk, hanem a szüzségtől a házasságig, mint a nő hivatásának formáig, amelyben ő a méhéből született gyermekek anyja lesz. Ennek a második hasonlatnak kiindulópontja a *jegyesség*. Valójában a nő el van jegyezve a házasság szentségében, vagy a Krisztussal való lelki jegyességben. Mindkét esetben az eljegyzettség „őszinte önátadását” jelenti a menyasszonynak a vőlegény számára. Ilyen értelemben a házasság profilja lelkileg megtalálható a szüzségben. És ha a testi anyaságról van szó, nem kell-e ennek egyúttal lelki anyasággá lennie, hogy az emberről szóló teljes igazságnak megfelelően, hiszen az ember testből és lélekből áll? Tehát sokféle alap található, amely a nő különböző elhivatottságának két különböző útját egy mély, egymást kiegészítő egységbe foglalja a személy legbensőbb lényegében.

22. Az evangélium kinyilatkoztatja az *emberi személynek ezt a lehetőségét* és be is mutatja. Az evangélium segít minden nőt és minden férfit, hogy így éljen és így valósítsa meg önmagát. A Szentlélek ajándékai és „Isten nagy tettei” között teljes az egyenlőség (vö. *ApCsel* 2, 11). De nemcsak ez. Pontosan „Isten nagy tetteire” tekintve az apostol szükségesnek érzi, hogy apostoli szolgálatának valóságát olyan dologgal fejezze ki, ami lényegileg a női mivolt sajátja. Pontosan ezt teszi a Tarsusból származó Pál, amikor a következő szavakkal fordul a galatákhoz: *„Fiam, újra a szülés fájdalmait szenvedem értetek”* (*Gal* 4, 19). Az *első Korinthusi levélben* (vö. 7, 38) az apostol a szüzességet a házasságnál magasabb rendűnek tartja, amely az egyháznak állandó tanítása Jézus Máté evangéliumában található szavainak megfelelően (19, 10–12), nem homályosítva el és nem csökkentve ezzel a testi és lelki anyaságot. Az egyház alapvető küldetésének szemléltetésére nem talál találóbb hasonlatot, mint az anyaságra való hivatkozást.

Ezzel az igazsággal és hasonlattal egybehangzó kijelentést találunk az egyházzól szóló dogmatikus konstitúcióban⁴³ — hiszen az egyház is joggal mondható anyának és szűznek —, de a Boldogságos Szűz Mária áll az első helyen, mert a szüzesség és anyaság nagyszerű

és páratlan példáját adja. „... Olyan Fiút szült, akit Isten elsőszülötté tett a sok testvér (*Róm* 8, 29), vagyis a hívők közt, és anyai szeretettel működik közre életrehívásukban és felnevelésükben.”⁴⁴ „Az egyház, miközben Mária titokzatos szentségét szemléli, szeretettel utánozza és hűségesen teljesíti az Atya akaratát, az Isten ígéjének hívő elfogadása által, *maga is anya lesz*. Az igehirdetéssel és a keresztséggel ugyanis új, halhatatlan életre szüli a Szentlélektől fogant és az Istenből született fiakat.”⁴⁵ Itt az emberi nem fiait és leányait illetően egy lelki anyaságról van szó. Egy ilyen anyaság osztályrésze a nőnek a szüzességben is. „*És szűz az egyház is*: sértetlenül és tisztán megőrzi a Völegényének adott szavát.”⁴⁶ Ez Máriában érte el tökéletes beteljesülését. Az egyház „Urának anyját követve a Szentlélek erejével szüziiesen őrzi meg a sértetlen hitet, a szilárd reményt, az őszinte szeretetet”.⁴⁷

A zsinat megerősítette, hogy az egyház titka, valósága, életereje Isten anyjára való vonatkozás nélkül érthetetlen. Közvetve megtaláljuk itt a *Szentírás utalását az „asszony” ősmintájára*, amint az a „kezdet” leírásánál (vö. *Ter* 3, 15) és a teremtés egész folyamán az ősbűntől a megváltásig világosan kirajzolódik. Ezen az úton nyer megerősítést az a mély kapcsolat, amely fennáll az isteni üdvözítő tervének az emberi történelemre vonatkozó elhatározása és maga az emberség között. A Szentírás meggyőz minket arról, hogy meg-

felelő „női” jellegű hivatás nélkül nincs kielégítő magyarázat sem az emberről, sem arról, ami az emberléthez tartozik. Ugyanez áll az isteni üdvrendre is: ha azt az egész emberi történelemre akarjuk alkalmazni, akkor nem zárhatjuk ki hitünkéből az „asszony” titkát, akár szüzességét, anyaságát vagy jegyesi jellegét.

VII.

AZ EGYHÁZ — KRISZTUS JEGYESE

A NAGY TITOK

23. Alapvető fontosságúak itt az *Efezusi levél* szavai: „Férfiak, szeressétek feleségeket, ahogyan Krisztus is szerette az Egyházat, és feláldozta magát érte, hogy a keresztségben isteni szavával megtisztítva megszentelje. Ragyogóvá akarta tenni az Egyházat, amelyen sem szeplő, sem ránc, sem egyéb efféle nincsen, hanem szent és szeplőtelen. Így a férj is köteles szeretni feleségét, mint saját testét. Aki feleségét szereti, önmagát szereti. A saját testét senki sem gyűlöli, hanem táplálja, gondozza, akárcsak Krisztus az Egyházat. Mert tagjai vagyunk testének. •Ezért az ember

elhagyja apját, anyját, feleségével tart, és a kettő egy ember lesz. *Nagy titok ez, én Krisztusra és az Egyházra vonatkoztatom.*” (5, 25–32)

Az igazságot az egyházzal mint Krisztus jegyeséről ebben a levélben mondja ki a szerző, de egyúttal rámutat arra is, hogy *ez az igazság benne van a Szentírásban, a teremtés leírásában; az ember férfiúvá és nővé váló teremtésében* gyökerezik. Az Isten képére és hasonlatosságára teremtve „a kettő egységében” mindketten jegyesi szeretetre szóló meghívást kaptak. A *Teremtés könyvének* (2, 18–24) a teremtésről szóló elbeszélése alapján ez az alapvető meghívás a nő teremtésével egyidejűleg történt és a Teremtő részéről beletartozik a házasság intézményébe, amely a *Ter* 2, 24 szerint kezdettől fogva magán viselte a személyek közösségének jellegét („*communio personarum*”). Bár nem közvetlenül, a „kezdet” leírása (vö. *Ter* 1, 27 és 2, 24) arra utal, hogy a férfi és a nő közötti kölcsönös vonatkozások egész „ethosának” meg kell felelnie létezésük személyes igazságának.

Mindezekről már előzőleg esett szó. Az *Efezusi levél* szövege ismét megerősíti a fenti igazságot, és összeveti a férfi és nő közötti jegyesi szeretet jellegét Krisztus és az egyház misztériumával. *Krisztus az egyház vőlegénye és az egyház Krisztus menyasszonya.* Ez a hasonlat nem előzmény nélküli: az Ószö-

vetségből veszi át, ami különösen Ozeás, Jeremiás, Ezekiel és Izaiás könyvében található⁴⁸ és azt alkalmazza az Újszövetségben. Az egyes részletek megérdemlik sajátos kifejtésüket. Legalább egy szövegrészt be akarunk mutatni. Isten így szól prófétája által az ő kiválasztott népéhez: „Ne félj, nem fogsz megszégyenülni, ne pirulj, nem ér gyalázat! Sőt elfelejted ifjúkorod szégyenét, és özvegyeséged gyalázatára nem kell emlékezned többé. Mert maga *Teremtőd lesz a hitvesed*, a Seregek Ura a neve. Izrael Szentje lesz a Megváltód, akit az egész föld Istenének hívnak. Igen, mint egy elhagyott és bánkódó lelkű asszonyt, visszahív az Úr. Mert eltaszíthatja-e valaki ifjúkori feleségét? Istened mondja ezt. Igaz, elhagytalak egy röpke pillanatra, de most nagy irgalommal visszafogadlak. Amikor haragom fölgerjedt, egy pillanatra elrejtettem előled arcomat. De most örökre szóló irgalommal megkönyörülök rajtad. Az Úr mondja ezt, a te Megváltód... Mert a hegyek megindulhatnak, és megrendülhetnek a halmok, de az én szeretetem nem hagy el soha, és veled kötött békeszövetségem nem inog meg. Az Úr mondja ezt, aki megkönyörült rajtad.” (Iz 54, 4–8, 10)

Ha az ember — a férfi és a nő — Isten képére és hasonlatosságára lett teremtve, akkor Isten a próféta ajkával tud önmagáról beszélni, olyan nyelven, amely természeténél fogva emberi: Izaiás idézett szövegében Isten

az ő szeretetét „*emberi*” módon fejezi ki, de *a szeretet maga az isteni szeretet*. Mint Isten szeretete, isteni szinten jegyesi jellegű, akkor is, ha hasonlatként a férfi és a nő szeretetével fejezi is ki. Ez a nő és jegyes Izrael, mint Istentől kiválasztott nép, és ez a kiválasztás kizárólag Isten spontán szeretetéből források. Pontosan ennek a szeretetnek révén válik világossá a jegyességként ábrázolt szövetség, amelyet Isten mindig megújít választott népével. Ez a szövetség Isten részéről örök elkötelezettség; Isten hű marad jegyesi szeretetéhez, akkor is, ha jegyese ismételen hűtlennek bizonyult.

Ez a *jegyesi szeretetet bemutató kép* az isteni Völegény alakjával, amely világosan emelkedik ki a prófétai szövegből, az *Efezusi levélben* (5, 23–32) megerősítést nyer és eléri csúcspontját. Keresztelő Szent János *Krisztust* völegényként köszönti (vö. *Jn* 3, 27–29); igen, és maga Jézus ezt a prófétai hasonlatot önmagára alkalmazza (vö. *Mk* 2, 19–20). Pál apostol, aki örökségként hordja szívében az Ószövetséget, azt írja a korinthusiaknak: „Én Isten féltékenységével féltetek titeket. Mert eljegyeztem benneteket egy férfival, hogy tiszta szűzként vezesselek el Krisztushoz” (2 *Kor* 11, 2). A megváltó Krisztus szeretetének igazságát a legszebben fogalmazta meg a hitvesi szeretet hasonlatával az *efezusiaknak írt levél*: „*Krisztus szeretete az Egyházat és feláldozta magát érte*” (5,

25), és ezzel igazolást nyer, hogy az egyház Krisztus menyasszonya: „Izrael Szentje lesz a Megváltód” (Iz 54, 5). Szent Pál szövegében a jegyesi kapcsolat hasonlata egyszerre két irányba mutat, amelyek együtt adják a „nagy misztériumot”. A házastársak kapcsolata rávilágít Krisztus és az egyház szeretetének jegyesi jellegére és ez a kapcsolat mint „nagy titok” és „szentség” kifejezi a házasság szentségi voltát, mint két jegyes, egy férfi és egy nő szent szövetségét. Ha elolvassuk ezt a gazdag és sokértelmű szöveget, amely *egészében egy nagy hasonlat*, meg kell *különböztetnünk* benne azt, ami emberi valóság a személyek közötti kapcsolatban, és azt, amit szimbolikus nyelven, mint mély isteni titkot tár fel.

AMI ÚJ AZ EVANGÉLIUMBAN

24. A szöveg a házastársakhoz fordul, mint konkrét nőkhöz és férfiakhoz és emlékezteti őket a hitvesi szeretet „ethosz”-ára, amely visszanyúlik a „kezdethez”, amelyben Isten a házasságot alapította. Ennek az intézménynek igazságához szól a követelés: „*Férfiak, szeressétek feleségeteket*”; szeressétek őket, azért a különleges és egyedülálló kapcsolatért, amelynek révén a férfi és a nő a házasságban „egy testté” lesz (Ter 2, 24; Ef 5, 31). Ebben a szeretetben találjuk *a nő személyiségének alapvető* megerősítését, azt az

igenlést, amelynek köszönhetően a női személyiség teljesen kitárulhat és elmélyülhet. Ugyanúgy kívánja ezt Krisztus, mint az egyház vőlegénye, amikor „ragyogóan, szeplő és ránc nélkül” akarja látni (*Ef 5, 27*). Itt kimondhatjuk, hogy minden megtalálható: mit kíván Krisztus a nőktől. A férjnek meg kell kapnia azt a bánásmódot feleségétől, és hasonlóképpen kell bánnia feleségével minden körülmények között. Így élnek mindketten, a férfi és a nő „őszinte önátadásban”.

Az *Efezusi levél* szerzője nem lát ellentmondást egy ilyen módon fogalmazott követelmény és ama állítás között, hogy „az asszony engedelmeskedjék férjének, akárcsak az Úrnak, mert a férfi feje az asszonymak” (vö. *5, 22–23*). A szerző tudja, hogy ez a magyarázat, amely oly mélyen gyökerezett ama kor szokásában és vallási hagyományában, új értelmezésre és megvalósításra szorul: mintegy „*legyetek egymásnak alárendeltjei Krisztus iránti tiszteletből*” (vö. *Ef 5, 21*). Annál inkább, mert a férjet az asszony „fejének” nevezi, mint ahogyan Krisztus az egyház feje és azért az, hogy „önmagát adhassa” érte (vö. *Ef 5, 25*), és önmagát adni érte, egyenlő azzal, hogy saját életét adja érte. De míg a Krisztus—egyház vonatkozásban csak az egyházra vonatkozik ez az „alárendeltség”, addig a férj—feleség viszonylatban ez nem egyoldalú, hanem kölcsönös. Ez a „réghez” viszonyítva nyilvánvalóan az „új”: ez az evangélium

„újdonsága”. Több olyan helyet találunk, ahol az apostoli iratok ezt az „újat” említik, holott náluk a „rég”i, amely Izrael vallásos hagyományában, a maga módján a régi szövegek értelmezésében és magyarázatában, mint például a *Ter* 2-ben gyökerezik, még általánosan érezhető.⁴⁹

Az apostol levelei személyekhez szólnak, akik olyan környezetben élnek, ahol mindenki egyformán gondolkodik és cselekszik. Az „új”, amit Jézus hoz, szilárd dolog: az evangéliumi üzenet egyértelmű tartalma és a megváltás gyümölcse. De abban az időben annak a tudata, hogy a házasságban a házastársak kölcsönös „alárendeltsége a Krisztus iránti hódolaton” alapszik és nemcsak a nő alárendeltségét jelenti a férfival szemben, lassan terjedt az emberek lelkében és szívében, a szokásokban és a magatartásban. Ez a kihívás nem szűnt meg hatni a további generációkra; ez olyan kihívás, amelyet az embernek mindig újólá kell elfogadnia. Az apostol nem csupán azt írja, hogy „Krisztusban nincs többé férfi vagy nő...”, hanem azt is: „nincs többé rab-szolga vagy szabad” (*Gal* 3, 28). És mégis hány nemzedék kellett ahhoz, hogy ezen alaptétel az emberiség történetében a rab-szolgaságot eltörölje! És mit mondjunk a szolgálai függésről, mely mind a mai napig nem tűnt el az emberek és népek körében a világ történelméből?

A megváltás „ethosz”-ának kibívása világos és végérvényes. Minden „alárendeltségi” alapnak, amely a nő rovására fennáll a házasságban, át kell alakulnia „kölcsonös alárendeltséggé”, amely mindkét fél részére a „Krisztus iránti hódolaton” alapszik. Az igazi jegyesi szeretet legmélyebb forrása Krisztus, aki jegyesének, az egyháznak jegyese.

A „NAGY MISZTÉRIUM” SZIMBOLIKUS ÉRTELMEZÉSE

25. Az *Efezusi levélben* találkozunk ennek az analógiának egy másik értelmezésével, amely az egész kinyilatkoztatás „nagy misztériumát” szolgálja. Ennek *szimbolikus értelme van*. Ha Isten szeretete az emberek és Izrael kiválasztott népe iránt a próféták ábrázolásában mint a férj felesége iránti szeretete nyer kifejezést, ez a hasonlat a jegyesi jelleget és az Isten szeretetének isteni és nem emberi karakterét fejezi ki: „Teremtőd lesz a hitvesed... akit az egész föld Istenének hívnak.” (*Iz 54, 5*) Ugyanez elmondható Krisztusnak, a Megváltónak jegyesi szeretetéről: „Mert Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte.” (*Jn 3, 16*) Isten szeretetéről van tehát szó, amely Krisztus megváltása révén nyert kifejezést. Szent Pál levele szerint ez a szeretet a hitvestársak jegyesi szeretetéhez „hasonló”, de természetesen azzal nem „egyenlő”.

Mert az analógia hasonlatosságot mutat, de menten utal a „nem hasonlóság” távolságára is.

Könnyű ezt felfedezni, ha a „jegyes” alakját is elemezzük. Az említett *Efezusi levél* szerint ez a jegyes *az egyház*; miként a próféták számára a menyasszony Izrael volt: ő *egy kollektív alany és nem egyes személy*. Ez a kollektív alany Isten népe, azaz sok személyből, férfiakból és nőkből összetett társaság. „Krisztus szerette az Egyházat”, pontosan mint közösséget, mint Isten népét; de ugyanakkor ebben a közösségben, amelyet ugyanott az ő testének is neveznek (vö. *Ef 5, 23*), minden egyes személyt külön is szeretett. Mert Krisztus kivétel nélkül, minden férfit és nőt megváltott. A megváltásban ez az isteni szeretet nyer kifejezést, s az emberiség és az egész világ történetében jut el jegyesi jellege a teljességre.

Krisztus belépett ebbe a törtéetésbe és benne is marad mint Vőlegény, „aki önmagát adta érte”. „Odaadni magát” azt jelenti itt, hogy a legtökéletesebb és leggyökeresebb módon „őszinte ajándékká lett”: „Ennél nagyobb szeretet nincs.” (*Jn 15, 13*) Ilyen értelemben, az egyház által, *minden ember — férfiak és nők — meghívást kaptak, hogy Krisztusnak, a világ Megváltójának jegyesévé legyenek*. Így válik a „menyasszonyi mivolt” és vele a „nőiesség” minden „embernek” szimbólumává, amint Szent Pál mondja:

„Nincs többé férfi és nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban” (*Gal 3, 28*).

A nyelvhasználat szempontjából elmondhatjuk, hogy az *Efezusi levél* analógiás értelemben, mindazt, amit a menyasszonyi szeretetről mond, a „férfias” szeretetet visszavezeti a „nőiesre”, mert a férfiak mint az egyház tagjai benne vannak a „jegyesi” szeretet körében. És ezen nem is csodálkozhatunk, hiszen az apostol Krisztusra és az egyházra vonatkozó hivatását így fogalmazta meg: „Fivéreim, újra a szülés fájdalmait szenvedem értetek” (vö. *Gal 4, 19*). Az „embervolt” határain belül, azaz ami emberi szempontból a személyekre vonatkozik, megkülönböztetjük *a férfi és a női mivoltot*, de ugyanakkor ezek *kiegészítik és magyarázzák egymást*. Ez jelenik meg az *Efezusi levél* „jegyesi” analógiájában. Az egyházban minden egyes ember — férfi és nő — a „jegyes”, mert mindenki megtapasztalja Krisztusnak, a Megváltónak odaadó szeretetét és erre saját személyének önátadásával keresi a választ.

Krisztus a Vőlegény. Ebben fejeződik ki Isten szeretetének igazsága, aki „előbb” szeretett minket (vö. *1 Jn 4, 19*) és ezzel az emberek iránti jegyesi szeretettel önmagát adva, minden emberi várankozást felülmúlt: „mindvégig szerette őket” (*Jn 13, 1*). A Vőlegény — az Atyaistennel egylényegű Fiú — Mária fia lett, „emberfia”, és valóságos ember, egy férfi. *A vőlegény szimbóluma*

bímnemű. Ebben a „férfias” szimbólumban fejeződik ki az ember-jellegű szeretet, amelyben Isten az Ő isteni szeretetét Izrael iránt, az egyház és minden ember iránt kifejezte. Jézusnak az Evangéliumok szerinti magatartását a nők iránt alaposan megfontolva megállapíthatjuk, hogy ő mint férfi, mint Izrael fia volt jelen. *„Ábrám leányainak” méltóságát* (vö. Lk 13, 16), *azt a méltóságot, amelyet a nő kezdetkor ugyanúgy megkapott, mint a férfi, világosan kinyilvánította.* És Krisztus egyúttal kiemelte azt a sajátosságot, amely a nőt a férfitől megkülönbözteti, annak teljes gazdagságát, amelyet a teremtés misztériumában ajándékkul kapott. Krisztusnak a nők iránti magatartásában előkép gyanánt valósult meg, amit az *Efzuzsi levél* a „vőlegény” szóval fejez ki. Kimondottan azért, mert Jézus isteni szeretete egy vőlegény szeretete, azért előképe és példája minden emberi szeretetnek, de főként a férfiak szeretetének.

AZ EUCHARISZTIA

26. A „nagy misztérium” távlatában, amely Krisztus és az egyház közötti jegyesi szeretetben nyer kifejezést, a jobb megértést szolgálja a „tizenkettő” meghívása. *Amikor Jézus csak férfiakat választ apostolságra,* akkor ezt teljesen szabadon és függetlenül teszi. Teszi ezt ugyanazzal a szabadsággal, amellyel magatartásában a nő hivatását és méltóságát hang-

súlyozta, anélkül, hogy az uralkodó erkölcsökhöz vagy a törvényhozás nyomán kialakult hagyományokhoz igazodott volna. Így az a feltételezés, hogy az akkori mentalitásnak megfelelően választott csak férfiakat apostollokká, egyáltalán nem illik Jézus cselekvésmódjába. „Mester, mi tudjuk, hogy te mindig az igazságot hirdeted és valójában Isten útját hirdeted... *nem vagy tekintettel senki személyére...*” (Mt 22, 16). Ezek a szavak híven ecsetelik a názáreti *Jézus magatartását*. Ez megvilágítja a „tizenkettő” meghívását is. Ők ott vannak Krisztus mellett az utolsó vacsorán; egyedül ők kapják az Eucharisziára a szentségi megbízást: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” (Lk 22, 19; 1 Kor 11, 24). A feltámadás estéjén ők kapják a Szentlelket a bűnök bocsánatára: „akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek megtartjátok, az bűnben marad” (Jn 20, 23).

Itt találjuk magunkat a húsvéti misztérium kellős közepén, hol Isten jegyesi szeretete a legmélyebben nyilatkozik meg. Krisztus a vőlegény, mert „önmagát adta oda”: a testét „adta”, a vérét „ontotta” (vö. Lk 22, 19–20). Így mutatta meg „mindvégig tartó szeretetét” (Jn 13, 1). Az őszinte odaadás, amely a keresztfán történt, kiemeli Isten végleges jegyesi szeretetét. Krisztus, mint a világ megváltója az egyház vőlegénye. *Az Eucharisztia a megváltásunk szentsége. Ez a vőlegény és a menyasszony szentsége.* Az Eucha-

risztia jeleníti és valósítja szentségi módon Krisztus megváltói művét, amely az egyházat, az ő Testét létrehozza. Vőlegény és menyasszonyként ezzel a testtel van összekapcsolva Krisztus. Mindezek a megállapítások benne vannak az *Efezusi levélben*. Krisztusnak és az egyháznak ebbe a „nagy misztériumába” torukollik az örök „kettő az egységben”, amely kezdetben létrejött a férfi és a nő között.

Ha Krisztus az Eucharisztia alapításakor ezt oly szorosan kapcsolta az apostolok papi szolgálatával, feltételezhetjük, hogy ezen a módon ki akarta fejezni a megváltásban is azt az Istentől szándékolt különbséget, amely férfi és nő között, a *férfias* és *nőies* között már a teremtés titkában megvolt. Mindenekelőtt az *Eucharishtiában* fejeződik ki szentségi módon *Krisztus megváltói műve, Krisztus és az egyház, a vőlegény és a menyasszony viszonyában*. Ez kitűnik és egyértelművé válik, amidőn a pap az Eucharisztia szentségi szolgálatában „*Krisztus személyében*” cselekszik, tehát férfi személyében. Ez az okfejtés megerősíti VI. Pál tanítását, aki *Inter Insigniores*ben válaszolt a nők papságáról feltett kérdésre.⁵⁰

A MENYASSZONY ODAADÁSA

27. A II. Vatikáni zsinat az egyházban megújította az általános papság tudatát. Az Újszövetségben csak egy áldozat van és csak egy

pap: Krisztus. *Krisztusnak ebben az egyetlen papságában részesülnek* mindazok a férfiak és nők, *akik meg vannak keresztelve*, mert nekik „testüket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul kell adniok” (vö. *Róm 12, 1*), mindenhol tanúságot kell tenniük Krisztusról, és készen kell lenniük, hogy mindenkinek megfeleljenek, aki csak kérdezi, mi az alapja reményüknek az örök életben (vö. *1 Pt 3, 15*).⁵¹ Az általános részesedés Krisztus áldozatában, amelyben a Megváltó az egész világot, de különösen az emberiséget az Atyának felajánlotta, azt eredményezte, hogy az egyházban mindenki „király és pap” (*Jel 5, 10*; vö. *1 Pt 2, 9*), azaz nemcsak Krisztus papi, hanem prófétai és királyi küldetésében is részesül. Ez a részesedés adja továbbá azt a kapcsolatot, amely az egyház mint Isten népe és Krisztus között fennáll. Egyúttal ebben fejeződik ki az *Efezusi levél* „nagy misztériuma”: *a vőlegényével egyesített menyasszony*; egyesített, mert az ő életét éli, egyesített, mert részesül hármasküldetésében (*tria munera Christi*), s egyesített azért, mert „őszinte odaadásával” *a vőlegény szeretetének mérhetetlen ajándékát* a világ Megváltójának *viszonozza*. Ez mindenkire vonatkozik az egyházban, nőkre és férfiakra, és természetesen azokra, akik a szolgálati papsághoz tartoznak és papi karakterrel rendelkeznek.⁵² Krisztus és az egyház közötti „nagy misztériumban” mindenkihez szól a hívás, hogy menyasszonyként életének

átadásával válaszoljon Krisztus mérhetetlen szeretetére, aki mint a világ Megváltója egyedüli vőlegénye az egyháznak. A „királyi papságban”, amely általános, fejeződik ki a menyasszony önátadása.

Rendkívül fontos, hogy az egyházat sajátos lényé szerint fogjuk fel. Ne tulajdonítsunk néki emberektől alkotott „intézmény” jelleget, amely a történelem folyamába helyezi, és úgy ítéli és értékeli, hogy az nem felel meg természetének. Hierarchikus szerkezete van⁵³, de ez kizárólag Krisztus tagjainak *megszentelését* szolgálja. Ezt a szentséget a „nagy misztériumhoz” kell mérni, amelyben a menyasszony a szeretet önátadásában a vőlegény önátadását viszonozza, és ezt a „Szentlélekben” teszi, mert „a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete” (*Róm 5, 5*). A II. Vatikáni zsinat miközben az egész hagyományt megerősíti, emlékeztet arra, hogy a szentség hierarchiájában *pontosan egy nő*, a názáreti Mária az egyház példaképe, ő halad mindenkit megelőzve a szentségre vivő út élén. Az ő személyében az egyház már elérte a tökéletességet, mert szeplő és ránc nélkül való (vö. *Ef 5, 27*).⁵⁴ Ebben az értelemben nevezhető az egyház egyszerre: „máriainak” és „apostoli-péterinek”.⁵⁵

Az egyház történetében kezdettől fogva — a férfiak mellett — *számos nő* adott választ a Vőlegény megváltó szeretetére. Elsőként

szemlélhetjük azokat a nőket, akikkel Jézus személyesen találkozott, akik követték őt és távozása után az apostolokkal együtt az utolsó vacsora termében, Jeruzsálemben „az imádságban” „egy szívvel és lélekkel kitarot-tak” pünkösdi napjáig. Azon a napon szólt a Szentlélek Isten népének „fiai és leányai” által, és így teljesült Joel próféta jövendölése (vö. *ApCsel* 2, 17). *Ezek a nők és később még mások kegyelmi ajándékaik és sokoldalú szolgálataik révén cselekvő és fontos részt vállaltak az ősegyház életében, az első és az azt követő keresztény közösségben. Az apostoli írások néven nevezik őket, mint pl. „Főbe, aki a kenkreai egyház szolgálatában áll” (vö. *Róm* 16, 1), Priszka és férje Aquila (vö. *2 Tim* 4, 19), Evodia és Szintihe (vö. *Fil* 4, 2), vagy: Mária, Triféna, Trifosza, Perzisz (vö. *Róm* 16, 6, 12). Az apostol szól a Krisztusért való fáradozásukról. Ezek rámutatnak az egyházban a különböző apostolkodási területekre, a házi közösségektől kezdve. Ezekben terjed az őszinte hit anyáról a gyermekekre és unokákra, ahogyan az Timóteus házában történt (vö. *2 Tim* 1, 5).*

Ugyanez ismétlődik a századok folyamán nemzedékről nemzedékre, ahogyan azt az *egyház történet is igazolja*. Valójában azzal, hogy az egyház a nő méltóságáért és hivatásáért sikraszállt, kifejezte tiszteletét és köszönetét azok számára, akik minden időben részt vettek Isten népének apostoli küldetésében. Szó van

itt a szent vértanúkról, a szüzekről, az édesanyákról, akik hitüket bátran megvallották, és azzal, hogy gyermekeiket az evangélium szellemében nevelték, a hitet és a hagyományt az egyházban továbbadták.

Minden korban és minden országban találunk sok „derék” asszonyt (vö. *Péld* 31, 10), akik üldözések, nehézségek, hátrányos helyzetük ellenére részt vállaltak az egyház küldetésében. Csak megemlíjtük itt Mónikát, Szent Ágoston édesanyját, Makrinát, a kijevei Olgát, toszkánai Matildot, sziléziai Hedviget és a krakkói Hedviget, türingiai Erzsébetet, a svéd Brigittát, Jeanne d'Arc-ot, limai Rózát, Seton Erzsébetet és Mary Wardot.

Keresztény nők tanúsága és tettei kihatással voltak az egyház és a társadalom életére. Nehéz, hátrányos társadalmi voltuk ellenére szent asszonyok a Krisztussal való kapcsolatukból erőt merítve „szabadon” cselekedtek. Ilyen kötődésről és Istenben gyökerező szabadságról tanúskodik például Sziénai Szent Katalin óriási hatása az egyház életében és Avilai Szent Teréz a szemlélődő szerzetesi életben.

Napjainkban is számos nő tanúságtétele gazdagítja az egyházat, kik megvalósítják szentségre szólító hivatásukat. A szent asszonyok megtestesítői a női eszménynek, de példaképei valamennyi kereszténynek, példaképei „Krisztus követésének”: példásan mutatják meg, hogyan kell a menyasszonynak a vőlegény szeretetét viszonznia.

VIII.

DE KÖZÜLŰK LEGNAGYOBB A SZERETET

SZEMBEN A VÁLTOZÁSOKKAL

28. „Az egyház meggyőződéssel hisz Krisztusban, aki mindenkiért meghalt és feltámadt és Szentlelke által világosságot meg erőt ad az embernek, hogy megfelelhessen nagyszerű hivatásának.”⁵⁶ A zsinati konstitúció, a *Gaudium et Spes* szavait vonatkoztathatjuk erre a témára is. A nő méltóságára és hivatására való különleges utalást jelen időben az embernek adományozott Szentlélek „fényében” és „erejében” kell megítélnünk. Még az ember számára oly sokrétűen változó időben is. Az egyház „hiszi, hogy Ura és Mestere az egész történelem kulcsa, középpontja és végső célja. Az egyház azt is hirdeti, hogy a *változások mögött sok minden van, ami nem változik, és mindezeknek végső alapja Krisztus, aki ugyanaz tegnap, ma és mindörökké.*”⁵⁷

Ezekkel a szavakkal jelöli meg az egyház és a mai világ viszonyáról szóló konstitúció a követendő utat, ha a nő méltóságára és hivatására vonatkozó feladatokkal foglalkozunk a mai világ változó körülményei között. Ezekkel a változásokkal csak akkor foglalkozhatunk korrekt és helyes módon, *ha visszanyúlunk ahhoz az alaphoz, amely rendelkezé-*

süinkre áll Krisztusban, *azokhoz az igazságokhoz és változatlan értékekhez*, amelyeknek hűséges tanúja és mestere Ő maga (vö. *Jel* 1, 5). Minden más tárgyalási mód kétségekhez, sőt hamis vagy félrevezető eredményekhez vezethet.

A NŐ MÉLTÓSÁGA ÉS A SZERETET RENDJE

29. Az *Efezusi levél* imént tárgyalt része (5, 21–33), amely a Krisztus és az egyház közötti viszonyt a vőlegény és a menyasszony kapcsolatával ábrázolta, utal a házasság intézményére is a *Teremtés könyvének* szavai szerint (vö. 2, 24). Összekapcsolja a házasságnak, mint kezdeti szentségnek igazságát a férfinak és a nőnek Isten képére és hasonlatosságára való teremtésével (vö. *Ter* 1, 27; 5, 1). Az *Efezusi levélnek* ezzel a jelentős összehasonlításával fény derül arra, hogy *a nő méltóságát tekintve Istennek* — a Teremtőnek és Megváltónak — *a szemében, de az ember* — a férfi és a nő — szemében is *mi a döntő*. Isten örök tervében a nő az, akiben a szeretet rendje elsőként jelent meg és tudott gyökeret verni a személyek teremtett világában. A szeretet rendje Isten belső életéhez tartozik, a háromszemélyű Isten életéhez. Isten belső életében a Szentlélek a személyes megtestesítője a szeretetnek. A Szentlélek, a teremtetlen Ajándék által lett a szeretet min-

den teremtett személy számára ajándék. *Isten szeretetében részesül az ember*: „A nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe Isten szeretete.” (*Róm 5, 5*)

A nő életrehívása a férfi mellé („hozzá hasonló segítőtárs; *Ter 2, 18*) a kettő egységében, a látható világban, megadta azt a különleges képességet, hogy „Isten szeretete kiáradjon szívükbe”, a hozzá hasonlóan teremtett ember szívébe. Amikor az *Efezusi levél* szerzője Krisztust vőlegénynek, az Egyházat pedig menyasszonynak nevezi, ezzel a hasonlattal megerősíti azt az igazságot, hogy a nő menyasszony. A vőlegény az, aki szeret. A menyasszonyt szereti: *a menyasszony elfogadja a szeretetet, hogy ő is szerethessen.*

Ha újra elolvassuk a *Teremtés könyvének* vonatkozó részét, de az *Efezusi levél* jegyesi szimbolikájával, meglátjuk azt az igazságot, amely döntőnek tűnik a nő meghívását és méltóságát illetően. *A nő méltóságát a szeretet rendje határozza meg*, amely lényegénél fogva az igazság és a felebaráti szeretet rendjébe tartozik.⁵⁸

Csak személy szerethet és csak személyt lehet szeretni. Ez létrendi (ontológiai) megállapítás és ebből következik egy erkölcsi (etikai) jellegű állítás. A szeretet a személy létrendi és etikai szükséglete. A személy szeretetet igényel, mert egyedül a szeretet az, ami egy személynek szól. Így kell értelmezni a *szeretet parancsát*, amely már az Ószövetség-

ben ismeretes volt (vö. MTörv 6, 5; *Lev* 19, 18), és amelyet Krisztus az evangéliumi ethosz középpontjává tett (vö. *Mt* 22, 36—40; *Mk* 12, 28—34). Így tűnik ki *a szeretet elsősége*, amelyet Szent Pál a *Korinthusi levélben* fogalmazott meg: „De a legnagyobb a szeretet” (vö. *1 Kor* 13, 13).

Ennek a rendnek és elsőségnek megállapítása nélkül nem adhatunk tökéletes és sajátos választ a nő hivatásának és méltóságának kérdésére. Ha azt mondjuk, hogy a nő szeretetet kap, hogy szerethessen, nem gondolunk csupán mindenekelőtt a házastársi vagy jegyesi vonatkozásra. Valami sokkal általánosabbról van szó, ami magában a női mivoltban, a személyek közötti vonatkozásokban rejlik, amely a személyek együttélésének és tevékenységének, férfiak és nők között, a legkülönbözőbb struktúráit adja. Ebben a széles és sokrétű összefüggésben a *nő mint emberi személy sajátos önértéket jelent*, de ugyanakkor *konkrét személyt is női mivoltában*. Ez minden nőre érvényes és minden egyesre közülük, függetlenül attól a kulturális kerettől, amelyben él, és függetlenül szellemi, lelki és testi tulajdonságaitól, mint például a korától, képzettségétől, egészségi állapotától, munkájától és attól is, hogy házasságban él-e avagy nem.

Az *Efezusi levél* részlete arra késztet minket, hogy a *nőnek nőiessége folytán bizonyos „prófétaságot” tulajdonítsunk*. A völe-

gény és a menyasszony hasonlata szól egy olyan szeretetről, amellyel Isten Krisztusban minden embert, minden férfit és minden nőt szeret. De a bibliai analógia keretében és a szöveg belső logikája szerint pontosan a nő az, aki ezt az igazságot nyilvánvalóan szemlélteti: a menyasszony. A nőnek ebben a nőiességében jelentkező prófétai voltát legmagasztosabb módon a Szűz és Istenanya fejezi ki: nála a legtökéletesebb és legközvetlenebb módon tapad a szeretet rendjének benső kapcsolata a Szentlélekhez, amely az emberek világába egy nő által érkezett. Máriának szólt az üzenet az angyali hírüladáskor: „A Szentlélek száll rád” (Lk 1, 35).

EGY KÜLDETÉS TUDATA

30. A nő méltósága szorosan összefügg a szeretettel, amelyet közvetlenül nőiessége révén kapott, de ugyanúgy azzal *a szeretettel is, amelyet ő a maga részéről ajándékozik*. Az emberi személyre és a szeretetre vonatkozó igazság így nyer megerősítést. Ami a személyre vonatkozó igazságot illeti, még egyszer vissza kell térnünk a II. Vatikáni zsinatra: „Az ember, az egyetlen földi lény, akit nem egy másik teremtmény miatt akart az Isten, teljesen csak akkor találhat önmagára, ha őszintén ajándékkul adja önmagát.”⁵⁹ Ez érvényes minden Isten képére teremtett személyre, a férfi-

ra ugyanúgy, mint a nőre. Ez az ontológiai tétel utal a személy hivatásának erkölcsi dimenziójára. *A nő nem találhatja meg önmagát, bacsak nem ajándékozza másnak az ő szeretetét.*

„Kezdetben” teremtette Isten a nőt — miként a férfit — és beállította a szeretetnek ebbe a rendjébe. Az ősbűn ezt a rendet nem rombolta le és nem is foglalta le visszaállíthatatlanul. A protoevangélium szavai igazolják ezt (vö. *Ter* 3, 15). Mi láttuk az eddigi fejtegetéseinkben, hogy *milyen egyedülálló helyet foglal el a nő* a kinyilatkoztatás eme kulcskérdésében. Ezen túlmenően hangsúlyt kapott, hogy ez a „nő” bibliai értelemben mintakép lett, s megtalálható az ember és a világ eszkatologikus perspektívájában is, *Szent János Jelenések könyvében*.⁶⁰ Ő ott a „*napba öltözött asszony*”, lába alatt a hold és tizenkét csillagból álló korona van a fején (vö. *Jel* 12, 1). Mondhatjuk: a nő képmása a dolgok egyetemességének, képmása minden teremtetett dolognak. De ugyanakkor „fájdalommal szüli gyermekeit” (*Jel* 12, 2), mint Éva, ki „minden élők anyja” (*Ter* 3, 20). Ő szenved is, mert „a szülő nő előtt áll a sárkány” (vö. *Jel* 12, 4), „a nagy sárkány, az őskígyó” (vö. *Jel* 12, 9), akit már a protoevangéliumból ismerünk: a Gonosz mint „a hazugság atyja” és a bűn szerzője (vö. *Jn* 8, 44). Az „őskígyó” el akarja nyelni gyermekét” (vö. *Jel* 12, 4). Ha ebben a szövegben a gyermekség evangéliumának

visszfényét (vö. *Mt* 2, 13, 16) látjuk, úgy vélhetjük, hogy a nő mint bibliai mintakép már *kezdetől a történelem végéig harcban áll a rosszal és a gonosszal. Ez az ember harca is igazi javáért és üdvösségéért.* Nem azt akarja a Szentírás ezzel mondani, hogy a nőnek — „Éva—Máriának” — ez a drámai harca feltárja minden ember küzdelmének történetét? Azét a küzdelemét, amely ki-mondja Istenre és az Ő emberre vonatkozó örök tervére a döntő „igen”-t vagy „nem”-et?

Ha a nő méltóságát a szeretetet tanúsítja, amelyet azért kapott, hogy a maga részéről szeretetet adhasson, úgy tűnik: a nő bibliai ősmintája leleplezi *a szeretet helyes rendjét is, amely a nő hivatását tulajdonképpen meghatározza.* Itt a hivatás alapjáról és ezért általános érvényéről van szó, amely sokféle alakban jelenik meg mint a nő konkrét hivatása az egyházban és a világban.

A nő erkölcsi és szellemi ereje kapcsolódik össze abban a tudatban, hogy Isten *különös módon rábízta az emberiséget.* Természetesen Isten minden embert mindenkire és minden egyesre rábízott. De ez a *rábízás* különös módon érinti a nőt — pontosan női mivolta miatt — és ez határozza meg hivatását.

Az Ószövetségben, Krisztus idejében, sőt a későbbi korokban, egészen napjainkig számos nőalakot találunk, akik ebből a tudatosságból és ráhagyatkozásból merítettek er-

kölcsi erőt. *A nő a rábízott feladat tudatában tud erős lenni*; erős, mert Isten rábízta mindig és mindenütt az embert, még akkor is, ha társadalmilag hátrányos helyzetben kellett élnie. Ez a tudat és ez az alapvető hivatás emlékezteti a nőt Istentől kapott méltóságára, s ez teszi őt erőssé és szilárdítja meg hivatását. Így válik a „derék asszony” (vö. *Péld* 31, 107) azok számára pótolhatatlan támasszá és szellemi erővé, akik az ő nagy lelki energiáiból merítenek. Sokat köszönhetnek ezeknek a „derék asszonyoknak” a családok és gyakran egész nemzetek.

Korunkban a tudomány és a technika eredményei el sem képzelt anyagi jóléthez juttattak egyeseket, míg másokat az élet peremére taszítottak. Ez az egyoldalú fejlődés lépésről lépésre *fosztja meg az embert attól az érzékétől, amely lényegileg az emberséghez tartozik*, és minden körülmények között biztosítja és tanúsítja, hogy: „a legnagyobb a szeretet” (*1 Kor* 13, 13).

Ha figyelmesen végiggondoljuk a nő bibliai mintaképét *a Teremtés elbeszélésétől a Jelenések könyvéig*, megláthatjuk, miben áll a nő hivatása és méltósága, és világosan kitűnik, mi az, ami benne meg nem változhat és soha el nem veszítheti tartós értékét, minthogy „mindezeknek végső alapja Krisztus, aki ugyanaz tegnap, ma és mindörökké”.⁶¹ Ha Isten az embert különös módon az asszonyra bízta, nemde azt jelenti ez, hogy *Krisztus tőle*

várja azon „királyi papság” terheinek viselését, amelyet Ő maga adott az embereknek gazdag ajándékkal? (1 Pt 2, 9). Ezt az örökséget Krisztus, az új- és örök szövetség egyetlen főpapja, az egyház jegyese, soha meg nem szűnik a Szentlélek által az Atyának alávetni, hogy „Isten legyen minden mindenben” (1 Kor 15, 28).⁶²

Akkor fog véglegesen beteljesedni az igazság: „a legnagyobb a szeretet” (1 Kor 13, 13).

IX.

BEFEJEZÉS

„HA ISMERNÉD ISTEN AJÁNDÉKÁT”

31. Jézus egyik csodálatos beszélgetésében azt mondotta a samariai asszonynak: „ha ismernéd Isten ajándékát” (Jn 4, 10); ez az elbeszélés ugyanis megmutatja, hogy Krisztus milyen nagy figyelmességgel viseltetett minden nő hivatása és méltósága iránt, akiknek megengedte, hogy részt vegyenek messiási küldetésében.

A befejezést szolgáló megfontolás meg akarja mutatni, hogy „Isten ajándékából” Ő, mint Teremtő és Megváltó mit bízott a nőre, minden nőre. Ugyanis Krisztus Lelkében fel-

fedezheti női mivoltának és természetének teljes jelentőségét és így „őszinte önátadásban” másoknak adva magát, „megtalálja önmagát”.

Mária évében *az egyház köszönetet mond a Legszentebb Háromságnak* „a nő misztériumáért” és minden nőért — mindazért, amit női méltóság megvalósított, „Isten nagy tetteiért”, amelyek az emberi generációk során őbenne és őáltala megvalósultak. Végül is, nem őáltala valósult meg a földön az ember történetének legmagasztosabb eseménye, az Isten megtestesülése?

Az egyház tehát köszönetet mond valamennyi és minden egyes nőnek: az anyáknak, a nővéreknek, a feleségeknek, s azoknak a nőknek, akik szüzességükben Istennek szentelték magukat; azoknak a nőknek, akik ama megszámlálhatatlan emberhez hajoltak le, kik csak más személyek önzetlen szeretetére hagyatkozhattak; azoknak a nőknek, akik családjukban őrzik a személyiséget, az emberi közösség alapvető jelét; azoknak a nőknek, akik hivatásukat teljesítik, s akikre gyakran nehezedik a szociális felelősség; az erőseknek és a gyöngéknek — valamennyinek, ahogyan Isten szívéből nőiességük teljes szépségében és gazdagságában eredtek, ahogyan átkarolja őket az örök szeretet; ahogyan ők a férfival együtt zarándokok ezen a földön, a földön, amely otthonuk, de olykor a „siralom völgyévé lesz”; *ahogyan a férfival együtt*

vállalják az emberiség sorsáért a felelőséget, a napi gondokért és azokért a végső rendeltetésekért, amelyek az emberiség családját magában az Istenben, a kimondhatatlan Szentháromság ölében várják.

Az egyház köszönetet mond a női „lélek” minden megnyilvánulásáért, amely megmutatkozott a történelem folyamán, minden népnél és nemzetnél. Köszönetet mond a Szentlélek minden ajándékáért, amellyel a nők Isten népét gazdagították, minden győzelemért, amelyet a nők hitének, reményének és szeretetének köszönhet: köszönetet mond a női szentség minden gyümölcseért.

Egyidejűleg kéri az egyház, hogy „a Léleknek ezek a kiáradásai” (vö. *1 Kor* 12, 4 és köv.), amelyekkel az örök Jeruzsálem leányait oly szabadon megajándékozta, legyenek a mi korunkban az egyháznak és az egész emberiségnek elismert és megbecsült „közös kincsévé”. Miközben az egyház a nő „bibliai misztériumát” fontolgatja, azért imádkozik, hogy minden nő találja meg ebben a titokban önmagát és „legfőbb hivatását”.

Mária, aki „a hit, a szeretet és a Krisztussal való tökéletes egység útján az egész egyházban elöl halad”,⁶³ esdje ki mindnyájunk számára ezt a „gyümölcset”, a néki szentelt esztendőben, Krisztus eljövetele harmadik évezredének küszöbén.

Ezzel a kívánsággal adjuk minden hívőnek, de különösen a nőknek, mint testvéreinknek Krisztusban, apostoli áldásunkat.

Kelt Rómában, Szent Péternél, 1988. augusztus 15-én, Mária mennybevételének ünnepén, pápaságunk tizedik évében.

II. János Pál pápa

JEGYZETEK

1. A zsinat üzenete a nőknek (1965. december 8.): AAS 58 (1966), 13–14.
2. Vö. II. Vatikáni zsinat, Pasztorális konstitúció az egyházzól a mai világban, *Gaudium et spes*, 8; 9; 60.
3. Vö. II. Vatikáni zsinat, dekrétum a laikusok apostolkodásáról, *Apostolicam actuositatem*, 9.
4. Vö. XII. Pius, Az olasz keresztény társulatokból delegált nőkhöz szóló beszéd (1945. október 21.): AAS 37 (1945), 284–295; A katolikus nőszervezetek világszövetségének küldötteihez szóló beszéd (1952. április 24.): AAS 44 (1952), 420–424; A katolikus nőszövetségek világuniójának XIV. nemzetközi kongresszusához intézett beszéd (1957. IX. 29.): AAS 49 (1957) 906–922.
5. Vö. XIII. János enciklikája *Pacem in Terris* (1963. IV. 11.): AAS 55 (1963) 267–268.
6. Avilai Szent Teréz „egyházdoktorrá” nyilvánítása (1970. IX. 27.): AAS 62 (1970) 590–596; Sziénai Szent Katalin „egyházdoktorrá” nyilvánítása (1970. X. 4.): AAS 62 (1970), 673–678.
7. AAS 65 (1973), 284 és köv.
8. VI. Pál beszéde az Olasz nőcentrum nemzeti találkozójának résztvevőihöz (CIF), (1976. XII. 6.); *Isegnamenti di Paolo VI*, XIV (1976), 1017.
9. Vö. *Redemptoris Mater* enciklika (1987. III. 25.), 46; AAS 79 (1987), 424 és köv.
10. II. Vat. zsin., *Lumen gentium* az Egyházzól szóló dogm. konst., 1.
11. Ennek a „kezdetnek” bővebb antropológiai és teológiai kifejtése megtalálható a pápa szerdai beszédeiben, amelyeket „a test teológiájáról” tartott 1979. IX. 5-től: *Isegnamenti* II, 2 (1979) 234–236.
12. II. Vat. zsin. „Az egyház a mai világban”-ról szóló paszt. konst., *Gaudium et spes* 22.
13. II. Vat. zsin. *Nostra aetate* deklarációja az egyház és a nem keresztény vallások viszonyáról, 1.
14. Uo., 2.
15. II. Vat. zsin. *Dei Verbum* dogm. konst. az isteni kinyilatkoztatásról, 2.
16. Az egyházatyák szerint az Újszövetségben a Szentháromság első kinyilatkoztatása az angyali üdvözlétkor történt. Csodatévő Szent Gergelynek tulajdonított homíliában olvashatjuk: „Te (Mária) a Lélek legfelsőbb országában a fényben ragyogsz;

- benned megdicsőül az Atya, ki minden eredet nélkül való és beárnyékol téged. Benned imádjuk a Fiút, kit test szerint szültél, ünnepeljük a Szentlelket, akinek hatására a nagy Királyt szülted. Teáltalad, óh malasztal teljes a szent és egyflényegű Háromságot megismerte a világ” (II. homília az angyali üdvözllet ünnepén: PG 10, 1169). Vö. még Krétai Szent András, Mária üdvözlésére: PG 97, 909.
17. Vö. II. Vat. zsin. *Nostra aetate* deklaráció az egyház viszonyáról a nem keresztény vallásokkal, 2.
  18. Az Isten anyjáról szóló tanítás, amint azt sok egyházatya tanította és az efezusi zsinat (DS 251), továbbá a chalcedoni zsinat (DS 301) definiálta, s a II. Vatikáni zsinat a *Lumen Gentium* dogmatikus konstitúció VIII. fejezetében ismét újólág kifejtette (52–69). Vö. *Redemptoris Mater* enciklika (1987. márc. 25.), 4, 31–32 és a jegyzet 9, 78–83: id. h., 365, 402–404.
  19. Vö. *Redemptoris Mater* enciklika (1987. márc. 25.), 7–11, és a 21. jegyzetben idézett szentatyai szövegek: i. h., 367–373.
  20. Vö. Uo., 39–41: i. h., 412–418.
  21. II. Vatikáni zsin., *Lumen Gentium* dogm. konst. az egyházzról, 36.
  22. Vö. Szent Ireneus *Adv. haer.* V, 6, 1; V, 16, 2–3; S. Ch. 153, 72–81 és 216–221; nisszai Szent Gergely De hom. op. 16: PG 44, 180; *In Cant. hom.* 2: PG 44, 805–808; Szent Ágoston, *In Ps.* 4, 8: CCL 38, 17.
  23. „Persona est naturae rationalis individua substantia” („A személy értelemmel bíró egyedi magánvaló” — a ford.): Manlius Severinus Boethius, *Liber de persona et duabus naturis*, III.: PL 64, 1343; vö. Aquinói Szent Tamás, *Summa Theologiae* I^a, q. XXIX, art. I.
  24. Az egyházatyák, akik Isten előtt állítják a férfi és a nő alapvető egyenlőségét vö. Origenes, *In Jesu nave* IX, 9: PG 12, 878; Alexandriai Kelemen, *Paed.* I, 4: S. Ch. 70, 128–131; Szent Ágoston, *Sermo* 51, II, 3: PL 38, 334–335.
  25. Nisszai Szent Gergely állítja: „Isten a szeretet és maga a szeretet forrása. A nagy János így szól: -Istentől van a szeretet- és -Isten nem más, mint szeretet-. A Teremtő reánk is rányomta ennek bélyegét: mert így szólt: -Abból ismerik meg mindnyájan, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek-. Ha bennünk ez a kölcsönös szeretet híjával van, akkor a képmás jegyei eltorzulnak.” (De hom. op. 5: PG 44, 137.)
  26. II. Vatikáni zsin., *Gaudium et spes* pasztorális konst. az egyházzról a mai világban, 24.
  27. Vö. Szám 23, 19; Oz 11, 9; Iz 40, 18; 46, 5; vö. továbbá a IV. Lateráni zsinat (DS 806).
  28. II. Vatikáni zsin. *Gaudium et spes* pasztorális konstitúció az egyházzról a mai világban, 13.

29. „Diabolicus” a görögből „dia-balló” = „megoszt, elválaszt, szétdobál”.
30. Vö. Origenes, *In Gen. bom.* 13, 4: PG 12, 234; Nisszai Szent Gergely, *De Virg.* 12: S. Ch. 119, 404—419; *De beat.* VI: PG 44, 1272.
31. Vö. II. Vatikáni zsin., *Gaudium et spes* pasztorális konstitúció az egyházzól a mai világban, 13.
32. Vö. uo., 24.
33. Amennyiben a IV. század atyái egyenesen az isteni törvényre hivatkoznak, akkor élesen reagálnak a nők továbbélő diszkriminációjára, amely az általános polgári törvényhozásban annak idején szokásban volt. Vö. Nazianzi Szent Gergely, *Or.* 37, 6; PG 36, 290; Szent Jeromos, *Ad Oceanum ep.* 77, 3: PL 22, 691; Szent Ambrus, *De instit. virg.* III, 16: PL 16, 309; Szent Ágoston, *Sermo* 132, 2: PL 38, 735, *Sermo* 392, 4: PL 39, 1711.
34. Vö. Szent Ireneus, *Adv. haer.* III, 23, 7: S. Ch. 211, 462—465; V, 21, 1: S. Ch. 153, 260—265; Szent Epifánusz, *Panar.* III, 2, 78: PG 42, 728—729; Szent Ágoston, *Enarr. in Ps.* 103, s. 4, 6: CCL 40, 1525.
35. Vö. Szent Justinus, *Dial. cum Tryph.* 100: PG 6, 709—712; Szent Ireneus, *Adv. haer.* III, 22, 4: S. Ch. 211, 438—445; V, 19, 1: S. Ch. 153, 248—251; Jeruzsálemi Szent Cirill, *Catech.* 12, 15: PG 33, 741; Aranyszájú Szent János, *In Ps.* 44, 7: PG 55, 193; Damaszkuszi Szent János, *bom. II in dorm.* B. V. M. 3: S. Ch. 80, 130—135; Esychius Hierosolymitanus, *Sermo V in Deiparam:* PgG 93, 1464 és köv.; Tertullianus, *De carne Christi* 17: CCL 2, 904 és köv., Szent Jeromos, *Epist.* 22, 21: PL 22, 408; Szent Ágoston, *Serm.* 51, 2—3: PL 38, 335; *Serm.* 232, 2: PL 38, 1108; Card. I. H. Newman, *A Letter to the rev. E. B. Pusey*, Longmans, London 1865; M. I. Scheeben *Handbuch der Katholischen Dogmatik*, V/1 (Freiburg 1952²), 243—266; V/2 (Freiburg 1954²), 306—499. Vö. II. Vatikáni zsin. *Lumen gentium* dogm. konst. az egyházzól, 56.
36. II. Vatikáni zsin. *Gaudium et spes* paszt. konst. az egyházzól a mai világban, 22.
37. Vö. Szent Ambrus, *De instit. virg.* V, 33: PL 16, 313.
38. Vö. Rabanus Maurus, *De vita beatae Mariae Magdaleneae*, XXVII: „Salvator... ascensionis suae eam (= Mariam Magdalenam) ad apostolos instituit apostolam” (Az Údvözítő... őt tette meg az apostolok számára mennybemenetele apostolává) (PL 112, 1574). „Az apostolok apostolává lett, mert azt a feladatot kapta, hogy az Úr feltámadását hírül adja az apostoloknak”: *In Joannem Evangelistam expositio*, C. XX, L. III, 6 (Aquinói Szent Tamás kommentárja Máté és János evangelistákhoz), Ed. Parmentis, X, 629.

(A fordító megjegyzése: az Osservatore és a Libreria Editorice Vaticana szövegében „Salvator... ascensionis suae...” van. A német *feltámadást* fordít, gondolom az olasz is. És ez utóbbi a logikusabb.)

39. II. Vatikáni zsinat, *Gaudium et spes* paszt. konst. az egyházzól a mai világban, 24.
40. *Redemptoris Mater* enc. (1987. márc. 25.), 18: id. hely, 383.
41. Vö. II. Vatikáni zsinat, *Gaudium et spes* paszt. konst. az egyházzól a mai világban, 24.
42. Vö. Szokásos szerdai szózat 1982. ápr. 7. és 21. *Insegnamenti* V, 1, 1982, 1126—1131 és 1175—1179.
43. Vö. II. Vatikáni zsin. *Lumen gentium* az egyházzól, 63; Szent Ambrus, In Lc II, 7; S. Ch. 45, 74; *De instit. virg.* XIV, 87—89; PL 16, 326—327; Alexandriai Szent Cyrill, *Hom.* 4: PG 77, 996; S. Isidorus Hispalensis, *Allegoriae* 139: PL 83, 117
44. II. Vatikáni zsin. *Lumen gentium* dogm. konst. az egyházzól, 63.
45. Uo., 64.
46. Uo., 64.
47. Uo. 64. Ami a Mária és az egyház viszonyát illeti, az állandó tárgya az egyházatyák elmékedésének és az egész keresztény hagyománynak, vö. *Redemptoris Mater* enciklika (1987. márc. 25.) 42—44 és a 117—127 jegyzeteket: id. h. 418—422. Vö. továbbá Alexandriai Kelemen, *Paed.* 1, 6: S. Ch. 70, 186 és köv.; Szent Ambrus, in Lc II, 7: S. Ch. 45, 74; Szent Ágoston, *Sermo* 192, 2: PL 38, 1012; *Sermo* 195, 2: PL 38, 1018; *Sermo* 25, 8: PL 46, 938; Nagy Szent Leo, *Sermo* 25, 5: PL 54, 211; *Sermo* 26, 2: PL 54, 213; Beda Venerabilis, In Lc I. 2: PL 92, 330. Isac de Stella, Szent Bernát tanítványa így ír: „Mindkettő anya, mindkettő szűz; mindkettő ugyanattól a Lélektől... fogant... Ő (Mária) a test fejét szülte; ez (az Egyház) a fej testét adta. Mindkettő Krisztus anyja, az egyikük foganta őt a másik nélkül teljességgel. Ezért... amit szűz és anyaként az Egyházzól általánosan állítunk, jogosan elmondhatjuk Máriáról, a szűzről és anyáról egyénileg, és amit Máriáról, a szűzről és anyáról sajátosan mondunk, az a szűz és anya Egyházzól általában jogosan értelmezhető, és amit egyről a kettő közül mondunk, az különbség nélkül vonatkozik egyikre vagy a másikra.” *Sermo* 51, 7—8: S. Ch. 339, 202—205.
48. Vö. Oz 1, 2; 2, 16—18; Jer 2, 2; Ez 16, 8; Iz 50, 1; 54, 5—8.
49. Vö. Kol 3, 18; 1 Tessz 3, 1—6; Tit 2, 4—5; Ef 5, 22—24; 1 Kor 11, 3—16; 14, 33—35; 1 Tim 2, 11—15.
50. Vö. Hittani Kongregáció, *Declaratio Inter insigniores*, a nők szolgálati papságáról (1976. okt. 15.): AAS 69 (1977), 98—116.
51. Vö. II. Vatikáni zsin. *Lumen gentium* dogm. konst. az egyházzól, 10.
52. Vö. uo., 10.

53. Vö. uo. 18—29.
54. Vö. uo. 65, vö. még 63; vö. *Redemptoris Mater* encikl. (1987. márc. 25.) 2—6; id. h. 362—367.
55. „Ez a máriás jelleg éppen olyan — hacsak nem még inkább — alapvető és meghatározó az Egyházra, mint az apostoli és Péter által belevéselt karakter, amellyel a legmélyebben össze van kapcsolva... a máriás viszony az Egyházban megelőzi a péteri jelleget, habár a legszorosabban összefügg vele és kiegészítik egymást. Mária, a szeplőtelen megelőz mindenki mást, természetesen Pétert és a többi apostolt is. Nem csupán azért, mert Péter és a többi apostol a bűn terhe alatt született emberi nemhez és az Egyházhoz tartoznak, amely -megszentelődött bűnösökből áll-, hanem azért is, mert az ő háromszoros hivataluk célja nem más, mint az Egyházat a szentség ama példájára formálni, amely Máriában már kiformalódott és példaképpé lett. Amint helyesen állapítja meg korunk jeles teológusa: Mária az „apostolok királynéja” anélkül, hogy apostoli hatalommal rendelkezne. Ő másféle és több értéke van (H. U. von Balthasar, *Neue Klarstellungen*) II. János Pál pápa, a római kúria bíborosaihoz és prelátsaihoz intézett beszéde 1987. dec. 22-én; *L'Osservatore Romano*, 1987. dec. 23.
56. II. Vatikáni zsinat, *Gaudium et spes* paszt. konst. az egyházzól a mai világban, 10.
57. Uo., 10.
58. Vö. Szent Ágoston, *De Trinitate*, L. VIII, VII, 10—X, 14: CCL 50, 284—291.
59. II. Vatikáni zsin. *Gaudium et spes* paszt. konst. az egyházzól a mai világban, 24.
60. Vö. Ad opera Sancti Ambrosii appendix, *In Apoc.* IV, 3—4: PL 17, 876; Ps Augustinus, *De symb. ad catech, sermo* IV: Pl 40, 661.
61. II. Vatikáni zsinat, *Gaudium et spes* paszt. konst. az egyházzól a mai világban, 10.
62. II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium* dogm. konst. az egyházzól, 36.
63. Vö. uo., 63.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés	3
Az idők jele	3
A Mária-év	5
II. Asszony — Isten Anyja (Theotokos)	7
Közösség az Istennel	7
Theotokos	11
„Néki szolgálni — uralkodást jelent”	12
III. Isten képmása és hasonlatossága	15
A Teremtés könyve	15
Személy — közösség — ajándék	18
A Biblia antropomorf nyelve	23
IV. Éva — Mária	27
A kezdet és a bűn	27
Uralkodni fog rajtad	32
Az ősevangélium (protoevangélium)	36
V. Jézus Krisztus	41
„Meglepődtek rajta, hogy asszonnyal beszél- get”	41
Az evangélium asszonyai	44
A házasságtörésen ért asszony	48
Az evangéliumi üzenet őrzői	52
A feltámadás első tanúi	55
VI. Anyaság — szüzesség	58
A nő hivatásának két dimenziója	58
Az anyaság	60
Az anyaság viszonya a szövetséghez	64
Szüzesség a mennyek országáért	68
A Lélek szerinti anyaság	73
„Fiaim, újra a szülés fájdalmait szenvedem érte- tek”	76
VII. Az egyház — Krisztus jegyese	78
A nagy titok	78
Ami új az Evangéliumban	82

A „nagy misztérium” szimbolikus értelme- zése	85
Az Eucharisztia	88
A menyasszony odaadása	90
VIII. De közülük legnagyobb a szeretet	95
Szemben a változásokkal	95
A nő méltósága és a szeretet rendje	96
Egy küldetés tudata	99
IX. Befejezés	103
„Ha ismernéd Isten ajándékát”	103
Jegyzetek	107

**ISBN 963 360 119 3 összkiadás
ISBN 963 360 479 6 XIX.**

**A KIADÁSÉRT FELEL DR. ÁKOS GÉZA IGAZGATÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: FONYÓDI OTTÓ**

**SZEDTE A SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
1053 BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS U. 1.**

**Tiszabábolnai Rákóczi MGTSZ
Nyomdai-Általányelszámolásos Részlege
1989.**

Felelős vezető : Nyitrai Zoltán

